

دوهم کال دوهمه گڼه
(۱۳۹۸ ش.)

سلطان ملخي توخي

خپلواکه اسلامي علمي ادبي او اجتماعي مهالنه مجله

امام شافعي (رح)

انسانيزم

خپلي هيلي مه وژنئ

د لاجوردو ترانزيتي لار

لنډه غر وزگري

حشره خوړونکي نباتات

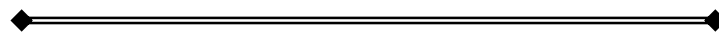
له اجتماعي نېکۍ د ستندۍ ا ب

افغانستان د اقتصادي جگړې په درشل کي

د مسلمان نسل چټکه وده او د نورو وارخطايي

د انسان زړه د قران کریم په هنداره کي

Ketabton.com

بِسْمِ اللَّهِ الرَّحْمَنِ الرَّحِيمِ

سلطان ملخي توخي

خپلواکه اسلامي، علمي، ادبي او ټولنيزه مهالنی مجله

د امتياز څښتن : په کندهار ولايت کي د زابلي محصلينو خپلواکه ټولنه
بنسټگر : بشير احمد نظري
مسؤل مدير : انجنير امان الله حقيار
مرستيالان : نصيب الله زاهد
فرهنگي کميټه : عبد القاسم زابلي، محمد براط نشاط، عبدالولي ذهين، احمد رښتين

استازی

کندهار	بشیر احمد نظري -	۰۷۰۰۴۰۳۶۷۹
کابل	عصمت ولي خانزاد -	۰۷۰۰۰۱۶۱۱۶
ننګرهار	سمیع الله سعادت -	۰۷۰۷۰۵۷۱۱۶
هلمند	رحمت الله رحمتي -	۰۷۰۵۱۷۴۱۸۸
قلات	نصیب الله زاهد -	۰۷۰۷۵۶۶۳۴۳
شاجوي	امان الله حقيار -	۰۷۰۵۵۷۸۰۹۴
پکتيا	فیصل منلی -	۰۷۰۸۳۳۸۵۱۱
غزنی	علي گل فقير -	۰۷۰۵۰۹۲۵۳۰

لړليک

۱. سرليکنه ۵
۲. امام شافعي ۶
۳. د اسلام له نظره د زړونو امراض او درملنه يې ۹
۴. انسانيزم ۱۴
۵. دښاغلي ايمل (اميدي) لنډه پيژندنه ۱۵
۶. ځوان نسل ته پاملرنه ۱۹
۷. افغانستان د اقتصادي جگړې په درشل کي ۲۲
۸. د مسلمان نسل زياتېدل او پر ضد يې پلانونه ۲۴
۹. د ټولنيزو شبکو څخه د استفادې ادبونه ۲۸
۱۰. شعر ۳۰
۱۱. افغانستان ۳۱
۱۲. ايماني ژوند ۳۱
۱۳. لنډغر وزگړی ۳۲
۱۴. د لاجورد ترانزيتي لاري اقتصادي ارزښت ۳۳
۱۵. خپلي هيلي مه وژنئ ۳۵
۱۶. زموږ د ټولني تر ټولو اساسي ستونزه څه ده؟ ۳۷
۱۷. د منفي فکر زيانونه ۳۹
۱۸. بې ارزښته افتخار ۴۰
۱۹. حشره خوړونکي نباتات ۴۱
۲۰. درنو هيوادوالو! ۴۲

۲۱. درنو او پتمنو هیوادوالو!..... ۴۳
۲۲. په کندهار ولایت کي د زابلې محصلینو د ټولني د مشر پیغام..... ۴۴
۲۳. چاپیریال کي ټولنیز ژوند..... ۳۶
۲۴. د زابل ولایت لنډه پېژنده..... ۴۹
۲۵. شعر..... ۵۰
۲۶. د سگرېټو زیانونه او د روږدو پایلي..... ۵۱
۲۷. شعر..... ۵۲
۲۸. د امنیت اهمیت..... ۵۳
۲۹. نبوي جومات..... ۵۴

سرليکونه

موږ تر ډېره حده هڅه کړې چې مجله مو معياري او پر اصولو برابره وي، ترڅو له يوې خوا پکښې د زابلي محصلينو هڅي خوندي سي او له بل لوري لوستونکي ترې د خپل ذوق سره سمه گټه واخلي.

نو که پکښي کومي تېروتنې ويني، هيله ده چې د خپلي لويي او مهرباني له مخي مو وبخښئ.

بيا هم ستاسو درنو لوستونکو سالمو نيوکو او ښکونکو نظرونو ته سترگي په لاره يو، تر څو راتلونکې گڼه مو لا هم د پوهي او معيار په گانه سمبال سي او د شته احتمالي نيمگړتياوو مخنيوی پکښي سوی وي.

په پای کې يوځل بيا له هغو ټولو دوستانو څخه نړۍ نړۍ مننه کوو چې، د دې مجلې د مطالبو په راټولولو او چاپ کې يې خپله قلمي او مالي همکاري نه ده سپمولې او له برکته يې موږ او تاسو نن د دې مهالني مجلې څښتنان يو.

تاسو د مجلې لوستلو ته رابولم!

په ټوله پښتنه، اخلاص او درناوي
اداره

چاپي رسنۍ چې يو مهال د انسانانو د خبرتيا او معلوماتو د يوازينيو سرچينو په توگه پېژندل کېدې او د نړۍ نژدې هر انسان يې تر لاسه کولو او لوستلو ته لېوالتيا لرله، په دې وروستيو او په ځانگړې توگه د يوويشتمې زېږديزې پېړۍ په لومړيو کې د انسانانو د ژوند بوختياوو او د انټرنېټي نړۍ پرمختگونو دغه برخه هم بې اغېزې پرې نه ښوده او د چاپ او لوست بازار يې د پخوا په پرتله کمزگه سو خو لا يې هم خپل ارزښت ساتلی او د نړۍ په گوټ گوټ کې لوستونکي لري.

د زابلي محصلينو ټولني او فرهنگي کمېټې د پوره هلو ځلو او ستړياوو په پايله کې د سلطان ملخي توخي مهالني مجلې دوهمه گڼه چمتو او دا دئ ستاسو تر لاسونو در ورسېده.

په دغه مجله کې تر ډېره په کندهار کې د مېشتو زابلي محصلينو ليکنو او مطالبو ته ځای ورکول سوی او هغه مطالب چې تر ډېره د زابلي علمي ستورو د فکرونو زېږنده او يا د څېړنو او پلټنو د هڅو محصول دي خپروو، موږ کونښن کوو چې د زابل کلتور، تاريخ، علمي او فرهنگي څېرې د دې مجلې له لاري لا نور وځلوو.

صفي الله سالار

امام شافعي رحمته الله عليه

امام شافعي (رح) لس کاله په مکه کې تېر کړل په دې وخت کې يې دومره علم ترلاسه کړ چې د فتوا درس ورکولو پر ټولو اړخونو برلاسی وو؛ خو د هغه تنده لاماته نه سوه او د نورعلم په لټه کې وو؛ نوهمهغه وو چې دامام مالک (رح) خوا ته مديني منوري ته ولاړی، او د نورو زده کړو لپاره د امام مالک رحمته الله عليه مخته کښېنستی.

امام وايي: کله چې امام مالک صاحب ته ورغلم نو راته يې وويل: نوم دي څه دی؟ ماورته ويل: نوم مي محمد دی، هغه وويل: محمده! له خدايه ووېرېږه، له گناه ځان وساته، ته به په راتلونکي کې ستر عالم سې. امام شافعي رحمته الله عليه له امام مالک رحمته الله عليه سره لس کاله پاتې سو، وروسته خپل ټاټوبي مکې ته راغلی، د اقتصادي ستونزو له امله يې له دولت سره دنده واخيستله او د نجران حاکم سو، له پنځه کالو کار کولو وروسته يې له دولت سره ستونزه پيداسوه او بندي سو، خو د محمد بن الحسن په مځگړيتوب له بند نه خلاص سو او له هغه سره چې د حنفي مذهب ستر عالم وو پاتې

کله چې عراق د فقهاوو استاد امام ابو حنيفه رحمته الله عليه وفات سو نو په همدغه کال (۱۵۰ هجري) دحضرت محمد صلی الله علیه و آله په قوم کې يو داسي ماشوم دنيا ته سترگي وغړولي چې د علم ډيوې يې په لاسونو کې نيولي وې. دا لوی عالم محمد بن ادریس وو چې وروسته په امام شافعي رحمته الله عليه مشهور سو.

امام لاپه زانگو کې وو، چې دپلار له سيوري څخه بې برخي سو، مور يې ووېرېده، چې ده ته څه زيان ونه رسيږي نو مکې ته يې کډې بار کړې، خپله امام د خپل ماشوم توب په اړه وايي چې په يمن کې پيداسوم، د پلار له مرگه وروسته اړ سوو چې له خپلي پاتې کورنۍ سره په مکه کې يوځای سو، د لسوکالو وم چې مکې ته ولاړم او هلته مي زده کړې پيل کړې.

امام وايي چې په همدغه وخت کې مي قران کريم ياد کړ او د حديثو له ليکلو او يادولو سره مي ډېره مينه وه، هرڅه به مي چې له خپلو استادانو څخه اورېدل هغه به مي ليکل او يادول.

امام په ۴۵ کلنۍ کې د اسلامي تمدن ستر مرکز بغداد ته راغلی کوم چې امام ورسره ډیره مینه درلوده، هلته یې په سلگونو شاگردان وروزل چې بیلگي یې امام احمد(رح) او اسحاق بن راهویه یادولای سو.

امام شافعي صاحب د ډیر ستر فصاحت خاوند وو او په خبرو کې یې دومره تاثیر وو چې ټولو علماوو به ویل: امام د عالمانو خطیب دی، همداسې په تفسیر کې د لوی لاس خاوند وو، امام شافعي(رح) به خلک د مختلفو علومو زده کړي ته رابلل، د امام په وینا چا چې قران پاک زده کړ قیمت اوهمت یې لوړ سو، چا چې حدیث زده کړل نو حجت او استدلال یې قوي سو، چا چې فقهه زده کړه قدر او احترام یې زیات سو، او چا چې ریاضي زده کړه دښه نظر خاوند سو. کله به چې امام تلاوت کاوه نو اورېدونکي به یې دومره متاثره وو چې حتی ټولو به ژړل او سترگي به یې په اوبښکو لندې وې.

دعلامه ابن القيم (رح) ویناده چې، یوه ورځ امام شافعي(رح) او محمد بن الحسن صاحب په مسجد کې ناست وه چې یو کس ورته راغلی، محمد بن الحسن وویل چې دا سړي به زما په خیال تجار وي، خو امام صاحب وویل چې نه اهنګر دی، نو له سړي یې پوښتنه وکړه او هغه ورته وویل چې مخکې اهنګر وم خو اوس تجار یم.

سو او حنفي منهج په اړه یې ډیر څه ترلاسه کړل. امام د محمد بن الحسن په اړه وایي: که موږ ته یې د خپلي پوهي مطابق خبري کړي وای ممکن موږ ورباندې نه وای پوه سوي خو هغه موږ ته زموږ له پوهي سره سمې خبري کولې.

امام شافعي رحمه الله عليه د خپل اوچت علم په واسطه خلکو ته د استنباط قواعد او قوانین ور زده کړل او د علم هغه چینې یې راوسپړلې چې پخوا چانه وې تدوین کړي.

یوه ورځ یې شاگردانو ته ویل چې زه په دوو شیانو کې ډیر ستر مهارت لرم، اول په علم کې او دوهم د غشو په ویشتلو کې. یو ځل د حج په موسم کې امام احمد حنبل(رح) دده خبري ته غوږ نیولی وو نو خپل ملګري ته یې وویل: ما د یوسړي خبري واورېدې، هیڅکله مې داسې عاقل انسان نه دی لیدلی، نو خپل ملګري یې هم د هغه درس ته بوتلل، هلته یې خپل ملګري ته وویل چې خونه دي نه ده چې نور درسونه پرېږدو او د دې ځوان خبري واورو؟

ملګري یې ورته وویل چې د حدیثو زده کړه په زړښت کې هم کیږي خو د دي ځوان خبري بیا نه پیدا کیږي.

صاحب به د بلي پيرۍ په سرکې وي، همدارنگه وايي چي
امام شافعي صاحب د دنيا لپاره د لمر په څېر وو.
امام صاحب د خپل ژوند په وروستيو ورځو کي مصر ته
ولاړ او هلته په (۲۰۴ هجري) کال د رجب د مياشتي په
وروستۍ شپه د (۵۴) کالو په عمر د ورپېښي ناروغۍ له
امله يي له دې فاني نړۍ څخه سترگي پټي کړې او هلته
خاورو ته وسپارل سو.

ترتيب کونکي

صفی الله سالار

امام د ډېر ژور فکر خاوند وو، هغه د مسايلو پر
ظاهري څېړلو بسنه نه کوله بلکي د مسايلو علت به يې
تعقيبوي او د مسايلو د څېړلو لپاره يې قواعد لټول.
امام شافعي (رح) په خپل ژوند کي څو کتابونه
وليکل چي مشهور يې (الرساله) او (کتاب الام) دي
چي تر اوسه خلک ورڅخه استفاده کوي او خپلې
ستونځي ورباندي حلوي.

د امام شافعي (رح) مذهب د هغه د دريو مشهورو
(ابو ابراهيم اسماعيل بن يحيي المزکني (رح)، ابو ربيع
بن سليمان المرادي (رح) او ابوعقوب يوسف بن يحيي
البوسطي (رح)) تکره شاگردانو په واسطه د اسلامي
نړۍ کونج کونج ته خپور سو، د هغه مذهب اوس هم
په مصر، فلسطين، يمن او اندونيزيا کي زيات پيروان
لري.

امام په خپل لنډ ژوند کي د علم داسي تاندي چينې
مسلمانانو ته پريښودې چي تر ننه مسلمانان پرې خپله
تنده ماتوي، نور علماء هم د امام په باره کي داسي
ارشادات لري:

ستر امام ابوعبيده (رح) د امام شافعي صاحب په
اړه وايي: ما د امام شافعي څخه زيات پوه، فصيح،
لغت پوه، عاقل، او پرهيز گاره نه دئ ليدلۍ.

امام احمد بن حنبل (رح) وايي: دې امت ته په هرو
سلو کالو کي الله ﷻ يو داسې شخصيت ورکوي چي د
دې دين امور په سمه توگه خلکو ته ورسوي، عمر بن
عبدالعزیز د پيرۍ په سر کي وو، هيله لرم چي امام شافعي

ضياء الحق حماد

د اسلامي ثقافت د څانگې محصل

د اسلام له نظره د زړونو امراض او درملنه يې

ژباړه : خبردار! يقيناً په بدن کي يوه ټوټه د غوښي ده، کله چې هغه سمه وي؛ نو ټول بدن سم وي او که هغه خرابه سي ټول بدن ورسره خراب او فاسديږي او هغه ټوټه زړه دى. په دې اساس چې څومره زړه روغ وي هغومره د نفسي خواهشاتو او منکراتو ښه مقابله کوي او د الله ﷻ د امرمنلو ښه پابند وي او کوم زړه چې ناروغه او فاسد وي له هغه څخه بيا نور اندامونه هيڅ کومه گټه نه سي اخيستلاى او د الله ﷻ له حکمونو څخه هم خبر نه وي. د انسان زړه بيا ډولونه او مرتبې لري، چې په لا ندي بحثونو کي به واضح سي.

څرنگه چې نفس د بنده د زړه او د هغه د رب په منځ کي يوه د تقاطع نقطه ده، بله دا چې زړه د ټولو اندامونو پاچا دى، د اندامونو استقامت او کوږوالى، د هغوى سم چلښت او ناسم چلښت ټول په زړه پوري تړلي دي. همداروڅه ده، چې جناب رسول ﷺ فرمايي:

(الا وان في الجسد مضغة اذا صلحت صلح الجسد كله
واذا فسدت فسدت الجسد كله الا وهي القلب).^(۱)

^(۱) بخاري شريف او مسلم شريف.

۸. چې خدمت کولو ته يې داسې زړه شوق کوي لکه خنګه چې د وږي زړه خوراک او خښاک ته کوي او تل يې زړه غواړي، چې خادم و اوسي .

دويم مطلب : ناروغه زړه او د هغه علامې:

ناجوړه زړه: دا هغه زړه دى، چې يو څه ژوند پکښې وي؛ خو د ځينو علتونو له امله کله يې يو طرف او کله يې بل طرف ته راکاږي. کله کله دانسان زړه مريض وي مرض يې ورځ په ورځ زياتيږي؛ خو دى پرې خبر نه وي او يا پرې پوهيږي نه؛ بلکې پوره مړ سي خاوند يې بيا هم خبر نه وي دا ځکه، چې د مريض زړه خاوند په هغو زخمونو کوم، چې د گناه له امله پکښې پيدا سوي دي نه پوهيږي د هغه درد نه حس کوي. د مريض زړه علامې او نښې په لاندې ډول دي:

۱. چې د گټورو غذاگانو څخه ضرري غذاگانو ته ميلان کوي او د گټورو دواگانو په ځاى ضرري خوري، چې غوره غذا ايمان او گټوره دواء قران کریم دى او هغه ترې مخ اړوي او هر کله فاسدو اعمالو ته کوشش کوي.
۲. چې دا دنيا د ځان لپاره پوخ وطن جوړ کړي او د همدې دنيا پوره پوره اهل وگرځي، آخرت ته هيڅ توجه هم نه کوي او حال دا چې جناب رسول اکرم ﷺ ددې دنيا د ژوند په هکله عبدالله بن عمر ته فرمايي:

لومړۍ مبحث: د زړه ډولونه او علامې

لومړۍ مطلب: روغ زړه او د هغه علامه (نښه): روغ او سالم زړه هغه زړه دى، چې د الله ﷻ د اوامرو او نواهيو د مخالفو شهوتونو څخه خالي وي او همدارنگه له هغو شهبو او شکونو څخه خالي وي کوم چې د خير او ښيگڼې سره په ټکر کې وي.

د جوړ زړه نښې او علامې په لاندې ډول دي:

۱. چې همېشه الله ﷻ ته په رجوع کولو او هغه سره په تعلق لرلو مجبور وي.
۲. کله چې کوم طاعت يا ذکر ور څخه فوت سي دومره درد ورته په زړه کې پيداسي، چې هغه د مال د فوت کېدلو څخه زيات وي.
۳. چې د وخت په ضايع کولو سخت خفه او دردمند کيږي.
۴. چې تل خپل خاوند الله ﷻ ته په رجوع کولو او خشوع کولو باندي هڅوي .
۵. د الله ﷻ مينه ورته د بل چا څخه او د الله ﷻ ياد ورته د بل چا څخه ډېر گران وي.
۶. کله چې لمانځه ته ودرېږي ټول غمونه ، اندېښنې او فکرونه ورڅخه ولاړ سي او پوره راحت او اطمینان او سکون پيدا کړي .
۷. چې د وخت په ضايع کېدلو داسې بخل کوي، لکه چې خلک يې د مال په مصرفولو کوي.

والآخر أسود مربادا كالکوز مجخيا لا يعرف معروفا ولا ينکر منکرا إلا ما أشرب في هواه.

ژباړه: رسول الله ﷺ فرمايلي دي: را وړاندي کيږي په زړونو باندې فتنې لکه د چتايي په شان لرگي په لرگي؛ نو هر زړه يې چي وځينبي په هغه کي به تور ټکي پيداسي او هر زړه يې چي رد کړي په هغه کي به سپين ټکي پيداسي تردې، چي دوه زړونه به وگرځي، سپين زړه، چي صفا به وي هغه ته فتنه هيڅ ضرر نه سي رسولای تر څو، چي اسانونه او ځمکه موجود وي، او بل تک تور زړه لکه: نسکوره کوزه، چي نه معروف پيژني او نه به له منکر انکار کوي يوازي د خپل نفسي خواهشاتو به مني.

که پورتنې حديث ته ځير سو؛ نو پوهيږو، چي رسول الله ﷺ زړونه دوه قسمه کړي دي:

۱- يو هغه زړه دئ، چي کله فتنه، فساد، يا بل څه ورته راسي هغه وځينبي. لکه: څرنگه چي سفنج اوبه ځينبي په هغه کي تور ټکي جوړ کړي او چي بيا څومره فتنې راځي هغه ته هر کلی وايي او ځای ورکوي تر دې پورې چي ټول تور سي. د دې په نتيجه کي خطرناک مرض هم ورته پيښ سي، چي هغه اشتباه د معروف او منکر ده نه نیک کار پيژني اونه بد کار، پر دوی داسي وخت هم راسي، چي په منکر د معروف عقیده کوي او په معروف د منکر، سنتوته بدعت او بدعاتو ته سنت، حق ته باطل او باطل ته حق وايي.

کن في الدنيا کانک غريب او عابر سبيل.^(۲)

ژباړه: په دنيا کي داسي اوسه لکه په شان د نا اشنا سړي او يا په شان د لارې د مسافر.

درېيم مطلب: مړ زړه او د هغه علامه:

مړ زړه هغه زړه دئ، چي د سالم ضد وي، نه خپل رب پيژني نه د هغه د اوامرو او نواهيو څه خيال ساتي، د خپلو خوندونو او شهوتونو سره مشغول وي. د مړ زړه علامې په لاندې ډول دي:

۱. د الله ﷻ په غضب او رضاء هيڅ کومه پروا نه لري.
۲. هر څه په خپل نفسي خواهش تر سره کوي.
۳. د شيطان سره ملگرتيا او له دنيا سره دومره مينه لري، چي آخرت ور څخه په پوره ډول هېر وي.
۴. د نصيحت کوونکي خبري ورباندې بدي لگيږي.
۵. د حق له اورېدلو کون او له ويلو يې گونگی وي.

دويم مبحث: باطني امراض

لومړی مطلب، د باطني امراضو اسباب:

د جناب رسول اکرم ﷺ څخه حذيفه اليمان روايت کوي، چي فرمايي: تعرض الفتن على القلوب كالحصير عودا عودا فأی قلب أشربها نکت فيه نکتة سوداء وأی قلب أنکرها نکت فيه نکتة بيضاء حتى تصير على قلبين على أبيض مثل الصفا فلا تضربه فتنة ما دامت السماوات والأرض

(۲) بخاري شريف

همدارنگه د بې ځايه خبرو په هکله احاديث په مختلفو مضمونونو سره راغلي دي، چي مونږ ورته مختصراً اشاره کوو.

من حسن اسلام المرء تركه مالا يعنيه.^(۴)

ژباړه: غوره اسلام د شخص لپاره پرېښودل دغیر مناسبو عملونو دي.

ژباړه: نامناسبه خبرو پسې کوشش مه کوه له خپل دښمن څخه ځان لرې ساته.

د زړه او نورو باطني امراضو د علاج او درملنې لپاره له شرعي آثارو څخه یو څو نسخې ذکر کوو:

لومړی مطلب: دباطني امراضو علاج د الله ﷻ په ذکر کولو سره بهترینه شفاء ده. الله ﷻ فرمايي:

أَلَا بِذِكْرِ اللَّهِ تَطْمَئِنُّ الْقُلُوبُ.^(۵)

ژباړه: خبر اوسئ، چي دالله ﷻ په یادولو سره زړونو ته پوره اطمینان راځي.

دوهم د قران کریم په تلاوة سره: د باطني مرضونو بل علاج د قران تلاوت دی، باطني امراض شبهاً وي که شهوات د دواړو څخه قرانکریم شفاء ده؛ ځکه په قرانکریم کي داسي ښکاره او قاطع دلائل دي، چي شبهاً او مرضونه ټول له منځه وړي او داسې حکیمانه خبري او نصیحتونه پکښې دي، چي شهوات له منځه وړي. الله ﷻ فرمايي:

وَنَزَّلَ مِنَ الْقُرْآنِ مَا هُوَ شِفَاءٌ وَرَحْمَةٌ لِّلْمُؤْمِنِينَ.^(۶)

۲- بل هغه سپین زړه دی، چي فتنې ته ځای نه ورکوي او هغه ردوي، چي په نتیجه کي په هغې کي اېمان خپله ډېره بله کړي او د اېمان په نور هغه پوره پوره ښایسته سي؛ نو څومره فتنې چي ورته راځي هغه ردوي او دده نور او رڼا نوره هم زیاتېږي.

دویم مطلب دباطني مرضونو ډولونه:

د زړه باطني مرضونه څلور دي، چي په لاندې ډول بیانېږي:

۱- بې ځايه خبري کول: دا یو خطرناک پټ مرض دی، چي په اکثره زړونو کي سته او له هغه څخه ځان ساتل پکار دي، بې ځايه خبرې هغه چي د خپل مقصود څخه اضافه کېږي، لکه: مقصد په یوه خبره پوره کېږي او ته بله کوې؛ نو دوهمه کلمه فضول ده.

الله ﷻ په دې باره کي فرمايي:

لَا خَيْرَ فِي كَثِيرٍ مِّن نَّجْوَاهُمْ إِلَّا مَنْ أَمَرَ بِصَدَقَةٍ أَوْ مَعْرُوفٍ أَوْ إِصْلَاحٍ بَيْنَ النَّاسِ وَمَن يَفْعَلْ ذَلِكَ ابْتِغَاءَ مَرْضَاتِ اللَّهِ فَسَوْفَ نُؤْتِيهِ أَجْرًا عَظِيمًا.^(۳)

ژباړه: هیڅ گټه نه سته په ډېرو خبرو د دوی کي؛ مگر هغه څوک، چي امر په صدقې او یا په نیکی او یا په صلحه د خلکو په منځ کي وکړي.

یعنې بغیر د دغه درې ډوله خبرو څخه نوري ټولي خبري فضول دي او د زړه لپاره په ضرر دي.

(۴) ترمذي شریف.

(۵) سورة الرعد: ۲۸.

(۶) سورة بني اسرائيل: ۸۲.

(۳) سورة النساء: ۱۱۴.

پنځم، د شپې په تهجد کولوسره:

د قيام الليل په هکله ګڼ احاديث موجود دي، چي يو يې ذکر کوو. نبي ﷺ فرمايي:

افضل الصلوة بعد المكتوبة قيام الليل (۱۰).

ژباړه: غوره لمونځ د فرض لمونځ څخه وروسته د شپې تهجد کول دي.

دا کوم معلومات چي تا سو يې لولئ، الله جل جلاله دي يې په خپل دربار کي قبول کړي او الله جل جلاله دي يې ستاسو د زړونو لپاره شفاء کړي.

د معلم او طبيب احترام

په "کليله و دمنه" نومي لرغوني کتاب کي ډېره مهمه خبره او پوهونه ذکر سوې ده:

په هره ټولنه کي بايد د طبيب او معلم ډېر درناوی وسي، او د هغوی اهميت بايد درک سي: ځکه، که له ډاکټر سره جوړ رانه سي او قدر يې ونه کړې نو بايد له خپل درد سره لاس او گرېوان اوسي. او که د معلم قدر او مقام و نه پېژنې او احترام يې ونه کړې نو مجبوراً بايد د جهالت او ناپوهۍ په غېږ ورسې.

په رښتيا هم څومره پخه او کره پوهونه ده، يعني په زرگونو کاله وروسته نن هم د کاني کرښه ده. څه ښه يې ويلي دي چي د ډاکټر غلطې يو انسان له منځه وړي خو د معلم غلطې جامعه له منځه وړي!

ژباړه: نازل کړی دئ مونږ قران، چي هغه شفاء او رحمت دئ د مؤمنانو لپاره.

درېم: داستغفار په ويلوسره:

د باطني مرضونو يو بل علاج هم استغفار ويل دي، استغفار الله ﷻ څخه دبڅښني غوښتلو ته ويل کيږي، په قرانکريم کي هم استغفار ډېر ځلي ذکر سوی، کله پرې امر سوی دئ، لکه: چي فرمايي:

وَاسْتَغْفِرُوا اللَّهَ إِنَّ اللَّهَ غَفُورٌ رَحِيمٌ. (۷)

ژباړه: او له الله ﷻ څخه بڅښنه غواړئ، يقينا الله ﷻ بڅښونکی او رحيم ذات دئ.

کله فرمايي، چي الله ﷻ هغه چا ته بڅښنه کوي، چي استغفار وايي.

څلورم د دعا په کولوسره:

د دې مرضونو څلورم علاج دُعا ده. الله ﷻ څومره د سخا او جود خاوند دئ، چي بنده ته يې دخپلو اړتياوو او مشکلاتو پوره کولو لپاره په دُعا غوښتلو باندې امر کړی دئ، فرمايي:

ادْعُونِي أَسْتَجِبْ لَكُمْ. (۸)

ژباړه: له ما څخه دُعا وغواړئ زه به هغه قبوله کړم.

پنځم- پر نبي کریم ﷺ باندي د درود په ويلو سره، له ابوهريره څخه روايت دئ، چي رسول الله ﷺ وفرمايل:

من صلي علي واحدة صلي الله عليه عشرا. (۹)

ژباړه: چا چي پرما يو ځل درود ووايه، الله ﷻ به پر هغه لس ځلي رحمت نازل کړي.

(۷) سورة البقرة: ۱۹۹.

(۸) سورة المؤمن: ۶۰.

(۹) مسلم شريف.

انسانيزم

محمد برات نشاط

د ښوونې او روزنې پوهنځي

دئ بلکي چي انسان وي دوی ورته په درنښت قایل دي، که څه هم دا شعار ډېر خوږ او د خلکو دخوښي وړ دئ خو په عمل کي هغه وحشتونه تر سره کوي چي انسانیت ترې پناه غواړي، په حقیقت کي هم دوی انسانیت تر پښو لاندې کوي، نن سبا چي په برما، سوريه، فلسطين او افغانستان کي کوم وحشتونه او ظلمونه روان دي، کيمياوي وسلې او بمونه پرې غورځول کېږي او په زرگونو مسلمانان په شهادت رسيږي، چي د دې بمباريو قرباني هم سپين ږيري، ځوانان، ښځي او ماشومانان دي، دلته بيا هیومنستان خپل حیثیت هېروي او په ډېره بې شرمۍ سره ورته توجهات لټوي.

یوازي يې په افغانستان باندې (۶۰۰۰) بمونه وغورځول چي په دې باندې دوی خپله هم اعتراف وکړ، دابمونه چي پرې غورځېدل او د شپې له خوا به چاپې پرې وهل کیدې، ایا دا انسانان نه وه؟ دا ټول هغه وحشتونه دي چي هیومنستان يې د انسانیت ترنامه لاندې کوي.

فردی اخلاق

که یو چا ستا ډېر احترام او عزت وکړ، معنی یې دا نه ده چي ته حتماً ډېر ښه انسان یې، بلکي معنی یې دا ده چي (که ته ښه یې یا نه) هغه له شکه پرته ښه انسان دئ. نو راځئ چي د عزت، عزت وکړو!

د هیومنیزم حرکت په څوارلسمه پېړۍ کي په ایټالیا کي رامنځ سو او بیا اروپا ته او له هغه ځایه اسلامي هیوادونو ته راداخل سو. هیومنیزم دکمونیزم دوهم رنگ او نوم دئ، یعنې دا هم هغه گمراه کوونکې نظریه ده چي انسانان د الله ﷻ، رسول ﷺ او کتاب نه منلو ته رابولي. د روا او ناروا حق او نا حق تله او ترازو انسان بولي. دهیومنیزم کلیمه د انگلیسي ژبې له Human څخه اخیستل سوې ده چي انسان ته وایي او په اصطلاح کي هغه کفري او پر الحاد د خدای ﷻ له وجود څخه په انکار ولاړه مفکوره ده چي له الله تعالی ﷻ څخه د الوهیت (خدایي) حق اخلي او انسان ته د خدای (ع) مقام ورکوي. چي دلته زموږ په هیواد کي د امریکا له یرغل سره سم دا نظریه هم را غله او یو شمېر خلک ورته ښه په ښکاره د انسانیت تر عنوان لاندې سمینارونه او مجلسونه جوړوي، او د انسان او انسانیت په نوم مجلې او اخبارونه چاپوي او خپل گنده افکار افغان ځوان او نوي نسلونو ته یې پیچکاری کوي.

ددې مفکورې او نظریې خباثت او اصلیت عامو خلکو او هم هغو لوستو ځوانانو ته نه معلومیږي، کومو چي اسلامي عقیده په هر اړخیزه توگه ویلې او مطالعه کړې نه وي، یعنې کشف یې یوازې د قوي پوهي او اسلامي فکر مطالعه کوونکي کولای سي.

د دوی شعار یوازي انسانیت او انسانیت ته ارزښت ورکول دي، دې ته یې نه گوري چي دا هندو، یهودي، صلیبي او کافر

الحاج هدايت الله فيضي

د ښاغلي ايمل (اميدي) لنډه پيژندنه

يې د مرکزي حوزې ازمويني ته تياري نيوه چي د ځوانيمرگ ورور شهيد معلم سهراب نابيره شهادت د اميدي د اميدونو دنيا ته تياره کړه، د ورور شهادت نه دا چي ايمل اميدي يې د دنيا له ډيرو خوښيو بې برخي کړ بلکي د لوړو زده کړو له کاروان څخه هم پاته سو. کله چي ايمل اميدي د ښوونځي زده کوونکي وو (دترنک په څپو کي) مهالنې جريده يې چلوله، چي په دغه جريده کي به يې په ډيرو محدودو امکاناتو د ډيرو فرهنگيانو او فرهنگپالو د زړه اواز تر مينه والو رساوه، د ايمل اميدي دغه بيساري چوپړ په زابل کي د فرهنگ او ادب ډگر ته د يو پل حيثيت اختيار کړ، چي د

ايمل (اميدي) د الحاج صديق الله خان زوی او د حاجي محمدصديق لمسي له نن څخه (۳۵) کاله وړاندي د زابل ولايت په مرکز کلات کي نړۍ ته سترگي پرانيستې. لومړنۍ او منځنۍ زده کړي يې د کلات ښار د شيخ متي په عالي لېسه کي په ښو نمر و ترسره کړې، د نا مساعدو شرايطو له امله څرنگه چي په زابل ولايت کي ترنهم ټولگۍ پورته ښوونځی نه وو، ايمل اميدي هم د لېسې دوري د بشپړولو په خاطر د پروان ولايت ته ولاړ، د پروان ولايت د شهيد سيدباشي له لېسې څخه په (۱۳۸۲ش.) کال په اعلي درجه فارغ او د بکلوريا سند يې تر لاسه کړ. د راتلونکي کال لپاره

خدمتونه وه چې د ايمل اميدي ورځنۍ ژوند يې بوخت ساتلي وو.

د ايمل اميدي نوی نوښت او ابتکار د زابل فرهنگيانو هله احساس کړ چې نوموړي د خپلو بې کچي هڅو په پايله کې په دې وټوانيد چې د زابل د فرهنگيانو ترمنځ يې اتحاد او يووالی رامنځ ته کړ. اميدي د خپلو هڅو په پايله کې په دې وټوانيد چې زابل مېشتي ټول اديبان او فرهنگيان د(زابل ادبي بهير) تر چتر لاندي راټول کړي. په زابل ادبي بهير کې د زابل هغه نوي ځوانان چې تازه دمه يې دې ډگر ته مخه کړې وه، د نورو شاعرانو له تجربو او علمي مشورو څخه په هره برخه کې برخمن سول.

ايمل اميدي خپل فرهنگي چوپړ تر زابل پوري محدود نه کړ، د کابل څخه د خپرېدونکي مجلې (شنې پاني) مرستيالي يې په غاړه واخيسته او د هيواد په کچه يې د فرهنگيانو، شاعرانو او ليکوالانو د زړونو اواز ته لبيک ووايه.

د ايمل اميدي چاپي اثار چې دا مهال د لوستونکو په لاس کې دي، څلور بابونه هر يو (د مينې جال)، (جرم او جزا)، (که زه درسره نه وم؟) او (دې نصيب ته شوم حيران) ناول او هم يو باب د زابل د شاعرانو تذکره (خپې خپې ترنک) او دوه تحقيقاتي

نوموړي جريدې په مټ اميدي صاحب وټوانيدی چې ډېر نوي راټوکيدلي استعدادونه د فرهنگ او ادب د لاري لارويان کړي.

اميدي صاحب د خپلو هلو ځلو لمن نوره هم پراخه کړه، د زابل د يو شمېر نورو فرهنگيانو په شمول يې د شيخ متې ادبي ټولني بنسټ کښود او د دغې ټولني له لاري يې هم پراخ ادبي خدمتونه ترسره کړل. د "شيخ متې په لمن کې" هغه جريده وه چې اميدي صاحب دنورو فرهنگي ځوانانو په شمول د زابل لپاره نه ستړي کيدونکي فرهنگي او ادبي هڅې پکښې ترسره کړي، که څه هم ايمل اميدي په هغه وخت کې د کلات په ملکي روغتون کې وظيفه اجرا کول، خو د فرهنگ او ادب ډگر يې پرې نه ښود، په ډيرو ناچيزه امکاناتو يې که په زغرده ووايو په نه امکاناتو يې دا جريده په خپل لاس ډيزاين، کاپي او پښتۍ کوله او د مينه والو تر لاسونو يې رسوله، د شيخ متې په لمن کې جريده به يې د زابل د مرکز کلات څخه علاوه د دغه ولايت ولسواليو او ليري پرتو کليو ته هم رسوله.

ايمل اميدي د فرهنگي مجلسونو په جوړولو کې هم خاص مهارت درلود، اونيزي مشاعرې، د ليکوالو پر ليکنو د نظر د خاوندانو نظرونه او کره کتنې، د بادام گل دوديزه کلنۍ مشاعرې او يو شمېر نور فرهنگي

ښاغلی ایمل امیدی علمي او څېړنیز ژوند یې له هر اړخه څېړلی او ارزولی دی.

د یادولو وړ ده چې ښاغلی ایمل امیدی د خپل فرهنګي ژوند په دوام کې له صوتي رسنیو سره هم د پام وړ ملګرتیا کړې او د ویاندويي په فن کې یې هم خپل ولس او خلکو ته د پام وړ خدمتونه کړي دي، چې له جملې یې د (۱۳۹۲ش) کال څخه تر (۱۳۹۳ش) کال پورې یې د زابل په ملي راډیو کې د ادبي او فرهنګي خپرونو کوربتوب کاوه او د دې ترڅنګ یې په (۱۳۹۴ش) او (۱۳۹۶ش) کال یې د زابل په مرکز کلات کې د ترنګ په نوم له خصوصي راډیو سره خپله همکاري جاري ساتله. پوره دوه کاله د نوموړي خصوصي راډیو مرستیال مشر پاته سوی دی.

ښاغلي ایمل امیدی ته د هوسا، ارام او نېکمرغه ژوند ترڅنګ په علمي او فرهنګي ډګر کې د ولس د چوپړ او خدمت لپاره د دعاء لاسونه لپه کوو. د امیدی صاحب د خوشاله، سرلوړې او آباد ژوند په هیله.

د ایمل امیدی ادبي او فرهنګي فعالیتونه :

- ۱: لومړی په "شیخ متې علیه رحمه ناپیلي ادبي ټولنه" کې غړیتوب په (۱۳۸۲) لمريز کال پیل او تر (۱۳۸۵) لمريز کال پورې دوام وکړ او د دې سربېره د دې ټولنې د مسؤل مدیر په حیث یې کار کاوه.
- ۲: د "ځوانانو ټولنه" له (۱۳۸۵ش) څخه پیل تر (۱۳۸۸) لمريز کال پورې دوام وکړ او د دې ټولنې غړیتوب یې درلود.

اثرونه (دکامیابۍ په لور) او (په اسلام کې نارینه ته څلور ښځې ولي روا دي؟) او یوه شعري ټولګه یې (تنها نه یم) ده، خو د نوموړي قلم اوس هم تاند او په نا چاپ سوو اثارو کې یې یو بل ناول (اوس مې هم زړه کې اوسېږي)، یو د خوږو خبرو (پیلي ملغلري)، یو هم (د زابلي شاعرانو دوهمه تذکره) او یوه بله شعري ټولګه (دا دي هم ستا په نوم وي) ده چې دا مهال د چاپ انتظار کوي.

ایمل امیدی واده کړی خو د ژوند ثمره لا تر دا مهاله نه لري، د لوی خدای و دربار ته د امیدی صاحب د خوشاله ښېرازه او بريالې ژوند په هیله د دوعا لاسونه لپه کوو.

د نوموړي په ژوند، شاعري او فن باندې ډیرو محصلینو د پوهنتون د دورې مونوګرافونه او تیزیسونه لیکلي دي، چې له جملې یې ښاغلي حضرت الله توخي د ننگرهار پوهنتون د ژبو او ادبیاتو پوهنځي د پښتو څانګې څخه خپل علمي او اکاډمیک مونوګراف (دایمل امیدی ژوند او فن) په (۱۳۹۵ش.) کال ورباندې لیکلی دی.

ښاغلي عصمت الله حیران د همدا ډول ښاغلي محمد اصغر ساجد ورباندې مونوګرافونه لیکلي او د

په راډیوگانو کې کارونه :

- ۱: په زابل ملي راډیو تیلویزون کې د ادبي خپرونې چلوونکې (۱۳۹۲ش) څخه تر (۱۳۹۳) لمريز کال پورې.
- ۲: په ترنک راډیو کې د (۱۳۹۴) لمريز کال څخه تر (۱۳۹۶) لمريز کال پورې د راډیو د مرستیال مشر په حیث او د ادبي خپرونو چلوونکې.

د هڅوب هنر

يو سړي بهلول ته وويل: زما مېرمن په کوچنۍ خبره غوسه سي، جنگ او شور کوي، زه څه ورسره وکړم؟
 بهلول وويل: تر پنځلسو ورځو يې غوسه وزغمه او چي له غوسې ارامېده ورته وايه ته ډېره ښه انسانه يې، شکر چي تا لرم!
 تر پنځلسو ورځو وروسته سړی بهلول ته راغلی او وېې ويل چي ستا خبري کار وکړ، خو څنگه داسي وسول؟
 بهلول وويل: ځينی انسانان ذاتاً بد وي چي هغوی لاري ته نه سو راوستلای، خو ځيني انسانان بيا ټولني او موږ بد کړي دي. که ور په ياد کړو چي ښه خلک دي نو حتاً ښه کيږي!
 هو! ډېر انسانان سمون ته چمتو وي خو بس يوه هڅونه خو پوري وهنه غواړي او دا هنر د ډېرو کسانو زده نه دی.

- ۳: په "سورغر ادبي بهير" کې غړيتوب له (۱۳۸۸) لمريز کال څخه پيل تر (۱۳۹۱) لمريز کال پوري پوره غړيتوب درلود.
- ۴: د "ترنک ادبي ټولنه" سره غړيتوب له (۱۳۹۱) لمريز کال څخه پيل تر (۱۳۹۲) لمريز کال پوري پوره غړيتوب درلود.
- ۵: په "زابل ملي ادبي بهير" کې له (۱۳۹۳) لمريز کال څخه پيل تر (۱۳۹۶) لمريز کال پوري .

د مجلو او اونيزو مسؤليتونه :

- ۱: د "ترنک په څپو کې" د يوه مياشتنۍ جريدې مسؤل مدير.
- ۲: د "شيخ متې په لمن کې" د يوه مياشتنۍ جريدې بنسټ ايښودونکی او مسؤل مدير.
- ۳: د "شنې پانې" مياشتنۍ مجلې مرستیال (۱۳۸۷) لمريز کال.

شعرونه چي په ډېرو اخبارونو او مجلو کې چاپ سوي دي:

زابل کلات اوونيزه اخبار، زابلستان اوونيزه اخبار، د شيخ متې په لمن کې جريده، د ترنک په څپو کې جريده، طلوع اخبار، صداي بهار اخبار، شنه پاڼه مجله، کليد مجله، پروان اخبار، سور غر اخبار، هوسۍ مجله، نازو انا مجله، شيخ متې مجله.

په انټرنېټ پاڼو کې خپرې سوي ليکنې، کتابونه او شعرونه:

لر او بر سايت، بېنوا سايت، افغان ننگ سايت، خبريال سايت، تاندسايت.

عبدالقاسم زابلي

د حقوقو سياسي علومو پوهنځی

ځوان نسل ته پاملرنه !!

د وروسته پاتي هيواد لپاره کار وکړي، يعني هيڅ پاملرنه ورته نه ده سوې.

لوستي ځوانان د ټولني لاس او پښې دي. ددې ځوان نسل په واسطه په ټولنه کې مثبت تغيرات راتلای سي، نو لوستو ځوانانو ته بايد پاملرنه زياته وسي او له پامه ونه غورځول سي. يوه ټولنه هغه وخت د پرمختگ لوړو پوړونو ته رسېدلای سي چې، ځواکمن او با مسؤليت ځوانان ولري، ځکه چې ځوانان د ټولني مهم عناصر شمېرل کېږي. ځوانان کولای سي د اسلامي

دا موضوع مي ځکه ښه وبله او ليکنه مي ورباندې وکړه چې، ځوانان د ټولني د ملا د تير حيثيت لري. ټولنه پر ځوان نسل باندې تکيه کوي او ځوان نسل کولای سي تر څو خپله ټولنه له نورو ټولنو سره سياله جوړه کړي، خو دلته نه خپله ځوان نسل دې ته پام کړی چې دا ټولنه او دا هيواد زما څخه کار غواړي، زه بايد ځان دې ته اماده کړم ترڅو په دې وروسته پاتي ټولنه کې مثبت تغيرات راولم. او نه هم مشرانو د قدرت او واک څښتنانو ځوان نسل دې ته هڅولي دی تر څو

نظرونه تبادله کړي. دا چي افغانستان په يو بد وضعیت کي قرار لري هغه که نا امنی، رشوت، فساد ... دي نو يو عمده لامل يې ناجوړه فکرونه دي، دا فکرونه د لوستو بااحساسه ځوانانو په واسطه جوړېدای سي. لکه څرنگه چي په افغانستان کي خود غرضه او خپلو گټو ساتونکو مشرانو ځوانانو ته د دې فرصت نه دی ورکړی ترڅو خپلي مثبتې نظريې او اندونه د هيواد او اولس د ژغورلو لپاره وکاروي، دوی ځوانان انحصار کړي او د خپلو موخو د لاس ته راوړلو لپاره يې کاروي او د ځوانانو له تازه او نوښتگرو استعدادونو څخه د ځان په گټه منفي استفادې کوي.

دغه کسان تل د هغو ځوانانو په لټه کي وي چي د دوی د قدرت د ساتلو د لږ او ناڅيزه امتياز په بدل کي کار وکړي او د خپل واک د دوام لپاره يې په سياسي ډگر کي وکاروي. ځوانه مستعده طبقه بايد د خپل فکر څخه کار واخلي او هيڅ کله د خود غرضو په دام کي گير رانه سي. زما په آند د افغانستان د ژغورلو لپاره د ځوان نسل پياوړي ارادې، علمي او عملي طرحو اندونو او ملی يوالي ته ضرورت دی، ترڅو ټول هغه لوستي او با احساسه ځوانان د موجوده وضعیت د ختمولو او د يو نوي فصل د رامنځته کولو لپاره کار وکړي. لوستي ځوانان هغه زړه نازړه، هغه بې ارادې،

شریعت په رڼا کي د مثبت ذهنیت په درلودلو سره هيواد د شته ستونزو او کړاونو څخه د پرمختگ لوړو پوړونو ته ورسوي. په دې کي هيڅ شک نه سته چي، د يو هيواد او ټولني ترقي او پرمختگ د هغې ټولني په ځوان نسل پوري اړه لري او همدا ځوان نسل دی چي، د راتلونکي ټولني سبا ورځي مسؤليتونه ور په غاړه کېږي تر څو چي ټولنه د يوې ښې راتلونکي پر لور رهبري کړي.

له بده مرغه زموږ په جنگ ځپلي هيواد کي د اوږدې جگړې له کبله زموږ د هيواد يو زيات شمېر ځوانان او ځوان نسل نه يوازي دا چي د لومړنيو او لوړو زده کړو څخه بې برخي سول، بلکي يو زيات شمېر يې د بې کارۍ او بې روزگاري له امله د جنگ په لیکو کي ودرېدل او ځيني نور يې لا په بهرنيو هوادونو کي د مهاجرت او سر گردانۍ ژوند په لا لهانده شېبو کي تيروي.

دا چي د افغانستان په روان حالت کي ځوان نسل ته هيڅ پاملرنه نه ده سوې او د هر موقف څښتن ځوان نسل ته يوازي په هغه وخت کي توجه اړوي چي، ضرورت يې پيدا سي، يعني د خپلو گټو د ساتلو په خاطر ورته پاملرنه کوي، خو لوستي ځوانان بايد خپله لاس پکار سي، لاسونه سره ورکړي او يو بل سره

رښتیني خدمتگاري انقلاب په خپو راولو او د دې کړیدلي او زورېدلي ولس لپاره په صداقت کار وکړو او دې موجوده نا خوالو ته د پای ټکی کښېږدو.

پخپله د ځان راز داره اوسه!

هر څومره چې نورو ته خپل راز ډېر وایي په هغه اندازه به زیانمن او خوږمن یې. معنی دا چې پر خپل ځان بې باوره یې چې رازونه دي ډېرو کسانو ته وایي. ته چې خپل راز پخپله نه سې ساتلای، نور به یې څنگه در وساتي؟!

دغه کار به دي رټلی او ترټلی لري. دا ځکه چې ډېر خلک ناځوانه دي خو ته بې ځایه خوشبین یې.

د مرگ او ژوند واټن

ابن رشد څه ښه ویلي دي:

"یوه دا دنیا ده او یو بله دنیا ده (یوه دنیا او بله عقبا ده). د دواړو تر منځ واټن فقط یوه ساه ده. که ساه روانه وي نو دا دنیا ده او که ودیري نو هغه دنیا ده!"

له ځان سره احسان

که یو انسان په خپل ټول ژوند کې وکولای سي چې یو نفر سمي لاري ته راولي همدا هم کفایت کوي، حتی که هغه نفر دی پخپله وي!

هغه د بل د گټو ښکار او هغه تیت پرک ځوانان خپلو منځو ته دننه کړي، او په گډه یو علمي او فکري مبارزې ته دوام ورکړي. د هري شته ستونزي مخنیوی باید همدا ځوانان وکړي، د هر هغه چا او هر هغه عمل چې د اسلام او هیواد په زیان وي په جرئت سره راپورته سي او هغه له منځه یوسي.

راځئ ځوانانو چې په گډه د خپل هیواد لپاره هر درد ته سپر سو، د نن او سبا خپل لوی رسالت په ښه توگه ادا کړو خو دا کار به هغه وخت کیدونکی وي چې د مغرضو، مضرو او تش په نامه ډلو ټپلو څخه د خپلي علمي او منطقي قوې څخه په استفادې جدا او خپل منځ کي یو د بل د زغملو فرهنگ خپور کړو. په آخر کي د یو ځوان په حیث مي له ټولو ځوانانو څخه غوښتنه دا ده چې، راسئ ټول سره یو ځای سو، خپله لاس پکار سو تر څو به د بل د گټو ښکار یو، تر څو به نورو ته چکچکې وهو، موږ او تاسو ښه ښه استعدادونه لرو، ښه ښه فکرونه لرو خو هیڅ کار مو نه دی ځني اخیستی، همدا یې وخت دی او باید لاس تر زڼې نه کښېو.

موږ او تاسي باید په دې پوه سو چې تاریخ به زموږ په هکله خپله عادلانه پریکړه کوي. راځئ د خپل سپیڅلي وجدان پر مټ په هیواد کي د سپیڅلتیا او

احمد رښتين

اقتصاد پوهنځی

افغانستان د اقتصادي جگړې په درشل کې

ټولو ستر لامل د دې جگړې اوبه او زموږ د اقتصادي پیاوړتیا له وېرې د زیرمو کارول دي. اقتصادي جگړه تر ډېره اوس د نړۍ د هیوادونو ترمنځ رامینځته کېږي، ولي په منځنۍ اسیا کې یوازې افغانستان دی، چې په ځان پورې یې د آسیا نیمې هیوادونو اقتصاد تړلی نو ځکه دوی دلته د استخباراتو په مټ جگړې ته شدت ورکوي او دا سیمه ارامتیا ته نه پرېږدي. زه د دې سیمې له اقتصادي انحصار څخه د خلاصون او د جگړې له شدته د خلاصون یوه لار د خپلو اوبو سم مهارول او مدیریت کول هغه څه بولم، چې موږ پر خپلو پنبو دروي. د دې ترڅنگ د زېرمو ساتل او کنټرول یې هغه څه دي، چې موږ په یو نغد اقتصاد بډایه هیواد باندې بدلوي.

که وگورو د افغانستان د جگړې یو اړخ تر ډېره اقتصادي دی او دا برخه د جگړې تر ډېره پر زېرمو او د غرونو مینځ کې د اوبو پر سر ده، چې نړیوال استخبارات او همسایه گان یې مخته وړي. د گران افغانستان اوبه زموږ همسایه گانو ته د ژوند په مانا دي او خپل ټول اقتصاد د دې اوبو په مټ بډایه کوي، د اوبو خوندي کولو سوژه چې هر واک مشر ورته لومړیتوب ورکړی، په وړاندې یې سیاسي، اجتماعي او تبلیغاتي خوځښتونه د همسایه گانو په مټ را پورته سوي دي، په دوهم قدم کې د زېر بنا یا زېرمو ساتل او یا د هیواد د اقتصاد پیاوړتیا په سکتور کې د اوبو او زیرمو کارولو لپاره د همسایه گانو وېره هغه څه دي، چې دلته د جگړې سوژه یې ډیورنډ گرځولې، خو تر

دهلېز او يا هم د پنځو هيوادونو مشترکه نقطه، چي افغانستان دئ، د يوې بلي تجارتي دوبي په نامه بدل سو نو د دې ستراتيژيک موقعيت په درلودلو سره هيڅکله همسايه گان نه غواړي، موږ بدل سو البته يو نيم همسايه گان.

اوس په کار ده، چي د نوي نسل د روزلو په مټ د يوې عمومي اجماع په رامېنځته کولو سره تر هر څه مخکي موږ د خپلو زيرمو او اوبو لپاره يوه ملي اجماع رامېنځته کړو، تر څو د جگړې اقتصادي بې وزلي ختمه سي او تر ټولو اړينه د مهاجرو بيرته راستنېدل او هغوی ته د کار زمينې برابرول موږ له دې شته ناوړينيو څخه خلاصوي.

موږ يو پر امنه، هيوادپاله او اسلامپاله ملت يو، لامل ده، چي پورته کېدو ته مو نه پرېږدي.

ځان ته متوجې يې!

له يوه بزرگ څخه مي وپوښتل چي نصيحت را ته وکړه.

هغه وويل چي کله دي لوبنۍ پرېولی دئ او څه دي ترې زده کړي دي؟

ومي ويل چي لوبنۍ او نصيحت څه تړاو سره لري؟
ويې ويل چي لوبنۍ له دباندې څخه لږ او له دننه څخه ډېر پاک پرېولل کېږي. نو ته له دننه څخه ځان پاک ومينځه!

دا چي څنگه يې مهارولای سو، اړينه ده، چي د مرکزي اسيا د هيوادونو له پاليسيو څخه د اوبو په مهارولو کي گټه واخستل سي، ددې ترڅنگ د اسيايي جگړې له دوو سيالو هيوادونو لکه چين او هند څخه په دې برخه کي گټه پورته کړو، د اوبو مهار سيمي ته د پوره رغيزي پانگوني او د هغو سيمو لکه کنړ، فراه، هرات او.... په زياترو برخو کي د ولس هېښووني او فکري جوړتيا په پار حکومتونه خپل فعاليتونه زيات کړي، هغه سيمه کي د سيمي په کچه ملي اجماعيزه فعاليتونه زيات کړي، تر څو هلته د اوبو مهار او کار لپاره زمينه مساعده سي. په هغو سيمو کي د استخباراتي جگړو تر ډېره مخه ونيسي او خپله ټوله توجو د همدې اساسي پروژو پر جوړېدو وکاروو.

موږ د آسيا لپاره د يوه پل په توگه مېشت هيواد يو، چي تر ډېره د ټولو هيوادونو پروژې زموږ د خاورې له لاري تطبيقېږي، لکه د پاکستان برق او د هند گاز چي له ترکمنستان څخه يې زموږ د خاورې له لاري انتقالوي، دا ځکه زموږ د خاورې له لاري دوی ته لنډ او په يوه مستقيم لاین بدلېږي. اکثره همسايه گان مو خوښ دي، چي پر امنه سيمه باندي بدل سو ولي زياتره ځکه نه غواړي، چي هغوی زموږ خاوره محکومه کړي او د هغې له ويري څخه نه پرېږدي، چي موږ پر ځان بسيا هيواد سو. زموږ غرونه، زراعت، کانونه، اوبه او زېربناوي هغه څه دي، چي موږ کولای سو د منځنۍ اسيا اقتصاد پياوړی کړو، که د لاجوردو لاره، يا مرکزي

انجنير امان الله حقيار

اقتصاد پوهنځی

د مسلمان نسل زياتېدل او پر ضد يې پلانونه

اندېښمن کړي دي خو چې د مخنيوي لپاره يې پورته سوي ټول گامونه د فطري اصولو څخه ډېر ليري دي نو د گټې په پرتله يې تاوان زيات کړی دی او نوي ستونزي يې زېږولي دي .

په امريکا او اروپا کې د نوو کوچنيانو د زېږېدلو فيصدي ۷، ۱ ده، خو په اسلامي نړۍ کې ۵، ۶ ده . په امريکايانو کې د شنډتوب د مخ په زياتيدونکي مرض په باره کې په (۱۹۹۵م) کې د نيوز ويک نومي امريکايي جريدې يوه ځانگړې گڼه خپره سوې وه چې پکښې د امريکايي شنډو فاميلونو شميره ۵ ميليونه او ۳ سوه زره بنودل سوې وه ، جريدې د National center for

خپرونکي او محققين ټول په دې خبره يوه خوله دي چې، د اسبابو په نړۍ کې د طاقت پرېکړې جغرافيايي مساحتونه نه بلکې افراطي قوت او بشري ځواک کوي، د پرمختللو وسايلو او عصري ټيکنالوژۍ په دې دور کې لا هم کابو ټول پوهان په دې حقيقت اعتراف کوي چې وړاندي والی او غلبه به يوازي د هغه ملت په برخه وي چې، ډېر مرونه ولري، خو د غرب له بده مرغه چې په دې ډگر کې دا مهال د سترو ننگونو سره مخامخ دی، دنفوس مخ پر زياتيدونکي کمښت د لويديځ لپاره راتلونکی تر ټولو ستر بشري ناورين دی، چې امريکايان او اروپايان يې سخت

health statistics نومي تحقيقاتي ادارې په حواله ليکلي وه چې، په (۱۹۶۵م) کي د شنډتوب د مرض فيصدي په امريکايانو کي ۴، ۱۴ وه، خو تر (۱۹۹۵م) پوري دا فيصدي ۵، ۱۸ ته لوړه سوه . امريکايي پوهان د دې ځانگړي لامل دجنسي غوښتنو د پوره کولو لپاره دغير فطري لارو انتخاب او د ودونو نشتوالی يا پکښې وروسته والی بولي .

په غربي ټولنو کي د انساني نسل د مخ په زياتيدونکي کمښت د مخنيوي لپاره د امريکا او اروپا دولتونو ځيني اقدامات هم کړي دي، مثلاً : د کومو کوچنيانو چې پلاران نه وي معلوم قانوني تحفظ ورکړل سوی دی، کومې ميندي چې حرامي اولادونه زېږوي د دولتونو له لوري د ډېرو آسانتياوو نه برخمن وي، بېله واده ازدواجي روابط ومنل سول او د بهرنيانو سره د ودونو کولو لپاره وگړي وهڅول سول، خو چې دا لاري چاري دخدایي قوانينو او د فطرت د غوښتنو څخه ليري وي نو تاوانونه يې دوی هم اوس د سر په سترگو ويني او د مشکل د حل لپاره د نوو لارو په لټه کي دي، خو فطرت ته د راگرځيدلو او د اسلامي لارښوونو د قبولولو پرته به د برياليتوب يوه لار هم ونه مومي .

په (۱۹۸۴م) کال کي د اروپايي اتحاديې له لوري په دې موضوع جوړ سوي کانفرانس کي يو پرېکړه ليک

صادر سو چې پکښې د ټولو غړو هيوادونو څخه د داسي گامونو پورته کولو غوښتنه سوې وه چې، له امله يې په غربي ټولنه کي د کوچنيانو په زېږولو کي زياتوالی راسي، په پرېکړه ليک کي په دې خبره سخته اندېښنه څرگنده سوې وه، چې په (۱۹۵۰م) کال کي د نړۍ په انسانانو کي اروپايان ۸، ۸ فيصده وه چې تر (۲۰۲۵م) کال پورې به دافيصدي ۲ ته راکوزه سي چې د يوې پېړۍ نه هم په کم وخت کي څلورمي برخي ته راکوزېدل په خپل ذات کي ډېر سترکموالی دی. "امريکن انټر پرايزز انستي ټيوټ" نومي ادارې په (۱۹۹۵م) کال کي په خپل يو راپور کي ليکلي وه چې، د نفوس تناسب ته په پام کي نيولو سره ويلای سو چې کمزوري ولسونه به په راتلونکي کي ځواکمن سي او ستر ځواکونه به د نفوس د کموالي له امله له منځه ولاړ سي .

د مسلمانانو د نسل زياتوالی متعصب لويديځوال سخت اندېښمن کړي دي، هغوی وايي چې يوه عامه يمڼۍ ښځه لږ تر لږه ۷ اولادونه زېږوي، که تر راتلونکو درو نسلونو پوري د کوچنيان د زېږولو تناسب همداسي وي نو د هري يمڼۍ ښځي به په درو نسلونو کي ۴۹ لمسيانو ، ۳۴۳ کړوسيانو او ۲۴۰۱ کوديانو نړۍ ته سترگي غړولي وي، خو برعکس د المان، هسپانيا او

د ايران نفوس به د جاپان سره برابر سي او د ايتوپيا نفوس به د فرانسې د نفوس څخه يو پر دوه سي .
د اشتراکي يا کمونيستي نظام د ړنگېدو څخه وروسته يوازينی اسلامي نظام دی چې د غربي پانگوال نظام په مقابل کې ولاړ دی او د قومونو د متحد کولو صلاحيت هم لري، نو ځکه د مسلمانانو د نفوس زياتوالی غرب د ستري وارخطايۍ سره مخ کړی دی. وايي چې نامتو لوېديځوال څېړونکي EB وايي چې: "په نړۍ کې د انساني نفوس د زيات دېروالي او کموالي د فرقونو د له منځه وړلو لپاره موږ يوازي دوې لاري لرو، لويديځ دي خپل نفوس زيات کړي او يا دا چې د دوهمې نړۍ د نفوس د کموالي لپاره هر ډول هڅي وسي، د لويديځوالو لپاره خو د نفوس زياتول ناشوني دي ځکه چې په غرب کې د کوچنيانو د تولد فيصدي ډېره ټيټه ده او د لوړوالي لپاره يې دولتي او انفرادي سوي ټولي هڅي ناکامي سوي دي او نوي هڅي په ډېره لوړه بيه پرېوځي، د "تيسټ ټيوب بي بي" له لاري د نفوس د زياتوالي کوششونه روان دي خو د دې مصارف ډېر لوړ دي، بل لور ته د غرب د نوي کلتور له مخي ښځي د کوچنيانو پالل د ځان لپاره يو مصيبت او ستونزمن عمل بولي، غرب چې د خپل نفوس د ډېرولو د لاري څخه ناهيلي سوي اوس يې دوهمه لار غوره کړه او په دوهمه نړۍ کې عموماً او په اسلامي نړۍ کې يې په ځانگړي ډول د انسانانو د زياتوالي لپاره بېلابېل

ايتاليا په شمول د اروپا د اکثرو هيوادونو زياتره ښځي يوازي يو بچۍ راوړي چې په دې توگه درې نسله پس به د هري اروپايي ښځي يوازي يو بچي، يولسي، يو کړوسي او يو کودي نړۍ ته سترگې غړولي وي ، درې نسله پس د يو اروپايي په مقابل کې د ۲۴۰۱ مسلمانانو راتلل د عمل په نړۍ کې ضروري نه دي خو صليبي متعصبينو ته يقيني ښکاري او همدې حساب کتاب سخت وارخطا کړي دي او په دې وېره کې دي چې که خبره همداسې روانه وي نو په راتلونکو څو لسيزو کې به د نړۍ نقشه بيخي بدله سي .

په (۱۹۸۸م.) کال کې د "امريکن ډيفنس ډيپارټمنټ" نومې مرکزي ادارې په خپور سوي تحقيقي راپور کې د انساني نفوس د زياتوالي په بې اندولۍ سخته اندېښنه څرگنده سوې وه، او پکښې راغلي وه چې د نفوس د زياتوالي له امله به په راتلونکو څو لسيزو کې د فوځي ځواک په نړيوال توازن کې ستر بدلون رامنځته سي، په راپور کې د امريکا د پاليسي جوړوونکو کړيو څخه په کلکه غوښتل سوي وه چې د انساني نفوس د زياتوالي مخنيوي ته دي همدومره توجه وکړي څومره چې د عامه وژونکو وسلو نه خبراوي ته کېږي .

د امريکا څېړونکي ځکه د زيات تشویش ښکار دي چې د هغوی د اټکلونو له مخي به په (۲۰۲۵م.) کال کې د امريکا نفوس د تايوان د نفوس څخه هم کم وي،

وسایل په کار واچول او له هر ډول توطؤو څخه یې استفاده وکړه.

په جنوبي افریقا کې له پېړیو پېړیو سپین پوستي واکمن وه، تورپوستو به ټوله ورځ په ښار کې کار کاوه خو په ښار کې یې د اوسېدو ځای نه درلود، له ښار څخه دباندې به په کوډلو کې اوسېدل، د سپین پوستو روغتون، بس تم ځای او هوټل ته د ورتللو حق یې نه درلود. په (۱۹۵۱م.) کال کې تور پوستي د سپین پوستو درې برابره وه، یو نسل وروسته دا پنځه برابره ته ورسېدل، د تورپوستانو د نفوس دې زیاتوالي سپین پوستان مجبور کړل چې یوازي د خپل تجارت او شتمنیو ساتنه وکړي او سیاسي واکداري له لاسه ورکړي.

همداسې اسرائیل درواخله، د عربي کورنیو په پرتله د دوی کورنۍ ډیرې وړې وې او د نوو کوچنیانو د زېږېدلو فیصدي هم ډیره ټیټه وه، نو د دې لپاره چې په راتلونکو کلونو کې د عربو په وړاندې اقلیت ونه ګرځي نو له اروپایي ملکونو څخه یې زرګونه یهودي کورنۍ راوستلې ترڅو دا خلا ډکه کړي.

همدارنګه په لبنان کې یو وخت عیسویان اکثریت وو، یعنې د شپږو عیسویانو په مقابل کې پنځه مسلمانان وه، خو د مسلمانانو د چټکي ودې له امله نن مسلمانان ۷۲٪ او عیسویان ۲۸٪ ته رسیدلي دي. همدارنګه استرالیا یو پر مختللی هیواد دی خو د مالیې وزیر یې یوې غونډې ته وویل چې: په تیرو ۴۰ کلونو کې یې عاید

څکه د پام وړ تغیر نه دی کړی چې نفوس یې ورځ تر بلې د کمښت په حال کې دی او د نفوس ځوانه برخه یې لږ ده، په داسې حال کې چې دوی د نفوسو د ډېرښت لپاره ډیرې هڅې کړي دي، هغه ښځې چې ډېر اولادونه راوړي ستر امتیازات ورکوي او دا خبره یو شعار ګرځیدلی: (یو د مور، یو د پلار او یو د هیواد لپاره) خو بیا هم نه دي توانیدلي چې دا خلا ډکه کړي. همداسې جاپان اوس په نړۍ کې هغه هیواد دی چې تر ټولو لږ ماشومان پکښې دنیا ته راځي. همداسې روسیه نن ورځ د نړۍ په سطحه د نفوسو له کمښت سره مخ ده، یو روسي اخبار وايي چې: په (۲۰۷۵م.) کال کې به د روسیې نفوس نیایي ته راتیټ سي، یعنې له ۱۴۰ میلونه څخه به ۶۰ میلونه ته راکم سي، پوتین په خپله کلنۍ وینا کې وویل: اوس د روسیې لپاره تر ټولو ستر ناورین د نفوسو کمښت دی او دی وايي چې، هر کال د اووه سوه زره (۷۰۰۰۰۰) په اندازه د روسیې نفوس کمیږي او د دې لپاره یې یو دولتي پلان هم اعلان کړ.

لنډه دا چې د طاقت اصلي سرچینه بشري ځواک دی او له نېکه مرغه د مسلمانانو دا ځواک ډېر په چټکۍ سره زیاتیږي او غرب ډېر په چټکۍ سره ور څخه بې برخې کیږي او دا د دوی لپاره ستر ناورین دی، د شوروي له سقوط وروسته غرب مسلمانان خپل اصلي رقیب بولي او د مسلمانانو د پر مخګ پر وړاندې هر ډول خنډونه جوړوي.

انجنير روزي محمد غورځنگ

انجنيري پوهنځی

د ټولنيزو شبکو څخه د استفادې ادبونه

بېله شکه له دغو وسايلو څخه په ښه ډول استفاده کول د دين د اشاعت، د خلکو د اذهانو د تنوير او د اسلامي فکر د خپراوي لپاره له ستر ارزښت څخه برخمن دي.

همدارنگه غلطه استفاده له دغو وسايلو څخه په ټولنه کې ستري ناخوالي رامنځته کوي او ټولنه د بربادۍ او اخلاقي رذايو خواته تيله کوي.

په دې ليکنه کې کوشش کوو چې داجتماعي شبکو د استعمال اړوند ځيني ادبونه بيان کړو:

د انسان هره کړنه او قول په شريعت کې ځانگړی حکم لري، او دا حکم يې کېدای سي چې فرض، واجب، مستحب، مباح، مکروه او يا حرام وي. اجتماعي (ټولنيزي) رسنۍ او ارتباطي وسايل، لکه: راډيو، ټلوېزون، انټرنېټ او نور داسې وسايل دي چې پخوانه وه او اوس منځته راغلي دي.

دغه وسايل په پراخه کچه استعمالول او په ټولنه کې يې پراخ تاثير ته په کتلو ځانگړي احکام او ادبونه لري.

هغه اداب چې بايد رعايت سي:

۶. د داسې مطالبو خپرول چې د خلکو تر منځ د اختلافاتو سبب کيږي.
۷. داسې مطالب خپرول چې د اسلامي عقيدې خلاف وي.
۸. داسې مطالب خپرول چې د اقوامو د توهين سبب کيږي.

سپکتيا او لوړتيا

ستا هغه خاموشي ډېره ښه ده چې وروسته يې خبرې کولای سي؛ خو هغه خبره دي ډېره بده ده چې وروسته يې چپ سي. لومړنۍ عزت او دوهم ذلت دی. نو داسې څه مه وایه چې سبا پرې سرخوړی يې، بلکې داسې څه وایه چې پرې سرلوړی اوسي.

علم مه سپموه!

رسول الله صلی الله علیه وسلم فرمایلي دي: که څوک له چا څخه (د دين د علم اړونده) پوښتنه وکړي، او د هغه زده وي لېکن ځني پټه يې کړي نو د قيامت په ورځ به يې په خوله کي د اور کيزه واچول سي (سنن ترمذي: ۲۶۴۹).

نو موږ ایا نا، اخلاقاً او وجداناً مسؤليت لرو چې خپل علم له نورو سره شریک کړو، که نه گناهکار به يو.

۱. د اخلاقي اصولو رعايت او هغو ته التزام.
۲. د مثبتو او زړه راښکونکو ادبياتو کارول.
۳. د معلوماتو په نشر کي ټولنيز نزاکتونه او ظرفيتونه په پام کي نيول.
۴. د سختو او بدو الفاظو څخه ډډه کول.
۵. د بيان د ازادۍ رعايت او له هغې تیرۍ نه کول.
۶. د فکر اونظر د اختلاف اداب په نظر کي نيول.
۷. د نورو په اړه ښه گمان کول.
۸. د خلکو پر نظرياتو باندي نقد کول نه د خلکو پر شخصيت باندي.

هغه موارد چې بايد اجتناب ورڅخه وسي:

۱. د داسې مطالبو نشرول چې درواغ وي.
۲. د داسې مطالبو نشرول چې په غيبت کي حسابيږي.
۳. داسې معلومات نشرول چې منبع يې معلومه نه وي او يا دقيقه نه وي.
۴. د خلکو د شخصي او کورنيو مسايلو په اړه معلومات خپرول.
۵. د داسې مطالبو خپرول چې د فحشا او فساد سبب کيږي.

شعر

استاد يحيى حبيبي

د پلار او زوی د بېلتانه اوښکي دي نه تويېږي
 پرېږده چي ښه په خوشحالي کي زندگي وکوي
 قسم په خدای که له تعصبه فايده کور ته راوړي
 د يوې ذرې ضرر دي نه ويني موږ يو بشر يو
 ځمکه هغه سوځي چي اور پر بل وي لويه خدايه!
 بس ده اکثره وخت مو وخوړه له اوښکو سره
 حق لري را دي شي له ماسره دي شپه سبا کړي
 د هديرې پر سر دي نوري جنډې باد نه وهي
 پوهان سپين ږيري مو را کړوپ شول له غمونو پر ملا
 چيغي دي نه وي، درد دي نه وي، خوشحالي دي وي تل
 چي خدای ته مخ شي په لمانځه کي دوعا داسي کوي
 زه او هغه د صداقت په لوړه کچه کي يو
 لويان خو څه چي ماشومان به لا ترې ساتو خلگو!
 نور دي د ټولې نړۍ غم زموږ په سر نه راغورزي
 د "حبيبي" خبري يوه يوه ډبرين نقش دي

گټه يې نشته د کاله اوښکي دي نه تويېږي
 زما د ورورجان ستا د وراره اوښکي دي نه تويېږي
 د هيڅ تاجک هيڅ پښتانه اوښکي دي نه تويېږي
 چي مسلمان دي د هغه اوښکي دي نه تويېږي
 د کونډې مور د غلبېل زړه اوښکي دي نه تويېږي
 د خوار يتيم پر ستارخانه اوښکي دي نه تويېږي
 گورئ! زما د مېلانه اوښکي دي نه تويېږي
 تېزي په شان د بارانه اوښکي دي نه تويېږي
 د مخور مشرتابه اوښکي دي نه تويېږي
 د چا د ترور د چا د تره اوښکي دي نه تويېږي
 ربه! رنې رنې اوبه اوښکي دي نه تويېږي
 زه وام د دې دا وای دده اوښکي دي نه تويېږي
 آن په زانگو کي د ويده اوښکي دي نه تويېږي
 د کوم غريب کوم بېچاره اوښکي دي نه تويېږي
 ده به ويل پر گرېوانه اوښکي دي نه تويېږي

=====

استاد عبدالله محمدي

افغانستان

افغانستان د ننگياليو افغانانو کور دی
 حق يې پاللی او پر حق باندي يې سر ورکړی
 د چنگيزيانو ماتوونکي د گرگين وژونکي
 چي حق يې لوړ کړ باطل جنده يې کوزه کړله
 چي انگریزانو ته يې ورکړل د عبرت درسونه
 چي سره روسان يې له هيواده په فرار مجبور کړل
 سر ورکوي خو اشغال گرو ته لاس نه ورکوي
 هيواد پالي خو د اسلام په لارښوونه باندي
 سور استعمار يې په گونډو کړ اوس د تور نوبت دی
 نه يې تيمور نه يې بابر نه يې نادر منلی
 لاسونه پورته کړي الله ته چي وطن روښان سي
 د عمري غيرت څرگندې نمونې شته دلته
 د ملالۍ غوندي سرتيري دې ځای کي وې

دهمتناکو جنگياليو او غازيانو کور دی
 د داسي پاکو حق پالونکو مؤمينانو کور دی
 دميرويس خان بابا هوتک غوندي ناميانو کور دی
 د داسي سترو شازليانو اتلانو کور دی
 د اکبرخان او ايوب خان غوندي غازيانو کور دی
 د مجاهدو مبارزو جان بازانو کور دی
 د سرنښندونکو واقعي مسلمانانو کور دی
 باطل پالونکو ته اجل د حق خواهانو کور دی
 تاريخ ثابته کړه چه دا د فاتحانو کور دی
 د ظالمانو مخالف مبارزانو کور دی
 ځکه چي دا د سترو سترو انسانانو کور دی
 د حيدري غيرت لرونکو سربازانو کور دی
 چه خاينان يې کړل رسوا د صادقانو کور دی

ايماني ژوند

که پر جسم باندي د نفس حکومت وي نو دا حيواني ژوند دی. که پر جسم بايد د عقل حکومت وي نو دا انساني ژوند دی. خو که پر جسم باندي د قرآن حکومت وي نو دا ايماني ژوند دی.

بې عمله قسم

که مخالفت او عداوت د فيصلې له پاره قرآن ته راجع کوې، نو فيصله پر هغه باندي له لاس ايښوولو څخه نه بلکي عملاً منلو څخه وکړه!

نصیب الله زاهد

ښوونه او زوزنه پوهنځي

لنډغر وزگړی

د کلیوالو هیلې را ژوندۍ سوې، د لنډغرو وزگړو څخه د خلاصون ورځي یې په سترگو لیدلې، د شپانه حمایت یې پیل کړ، چي شپانه به غږ کړ د کلیوالو ځوانانو خاص گروپ به یو لنډغر وزگړی را چپه کړ. لنډغر وزگړي هم دومره کمزوري نه وه، څه نا څه خرو او غویو یې هم ننگه کوله او په کلي کي به ورسره په ځغاسته وه، درز غوبل به جوړ وو دوړي به په پسې وې، غوايي او خره به د وزگړو پر سر درېدل، د دوی پر سر یې جنگونه کول او ښکرونه یې غورځول.

شپون لگیا وو د کلیوالو د هوسا او ارام ژوندانه هیلې یې رسمولې او رښتیا کولې.

لنډغر وزگړي په منډه وه، د ارام ځای یې نه وو، نیم وه، نیم نه وه، نیم یې بیا گودان، شلیان او مونثیان سول. کللیوال خوشاله وه، شپانه ته یې د زرکلن ژوند لاسونه لپه کړي وه او د لنډغرو حیوانانو څخه د خلاصون دعاوي یې کولې.

له ځان سره ظلم

آیا له وخته مخکي بودا کېدل هم سخت کار دی؟
بس کوچنی غم درته غټ کړه، تر هغه هگۍ لاندې کړه،
بچیان ځني تولید کړه او ځان ښه ورسره بوخت کړه، دا یې تر وخت دمخه زوروالی! استغفرالله.

یوه رمه وه، د اوزگړو ځانگړې رمه، شپون ښه ساتله د نورو حیوانانو، مړانو او آسانو حقونه به یې په خوړل. په کلي کي به ايله وه، باغونو ته به اوښته او د خلکو شنو فصلونو ته د اوښتلو پري کات یې درلود. کلیوال زیات ور څخه په تکلیف وه، په ستر خوانونو به ور گډېده او د کورونو گلان به یې ور خوړل. خلکو به هره ورځ شپانه ته شکایت کاوه، چي دا وزگړي دي حصار کره پر موږ یې ژوند حرام کړی دی.

شپانه به بهانې کولې، چي دا خو اوس زما تر وس تېر دي دا غسي اموخته سوي دي، چاغ سوي دي، زما وس نه په رسېږي، چي یو وترم د ټولو نارې سي، یا تناب پرې کړي. دا چي د شپانه د کار اخيري شپې ورځي وې، د خلکو پر خبرو یې چندان غوږ نه گراوه.

خلکو ته یې وویل: زما خو هسي هم اخيري شپې او شپې دي در څخه ځم بل شپون، چي رالی تاسي همکاري ورسره وکړئ، چي د دې بدماشو او لنډغرو وزگړو رمه ختمه کړي او تاسي ځني خلاص کړي. وخت تېرېده هغه لنډغر پلوی شپون ولاړی، بل نوی شپون راغلی، په دې اړخ کي خاص د خلکو په خوښه وو. څه موده چي ووته دوه چاغ وزگړي یې چپه کړه، چاره یې پر سر ور تېره کړه، د دوی له وهمه دوه درې نور په وزو گډ سوه ویل: موږ مونثان یو.

شراف الدین جمال زاده

د اقتصاد پوهنځي

د لاجورد ټرانزيتي لاري اقتصادي ارزښت

Lapis Lazuli & its economic importance

ځکه افغانستان په وچه کې راگیر هیواد دی، بهر ته لاره نه لري نو تل د داسې ټرانزیتو لاره په هڅه کې وي چې په ارزانه قیمت، لنډ وخت او ښه کیفیت تر بهرنیو مارکیټونو خپل توکي ورسوي. ځکه افغانستان په تېرو اووه لس کلنو کې د کراچي په بندر پورې تړلې هیواد وو، کله چې به زموږ تجارانو د دې لاري اموال افغانستان ته راوړل ډېر کله به دغه لاري په سیاسي حالت پورې تړلې وې، چې په پایله کې به یې زموږ ملي اقتصاد او تجارانو ته په میلیونونو زیانونه اوښتل.

لاجورد د افغانستان د اقتصادي پېشرفت او تجارانو لپاره تر ټولو ښه خبر دی، ځکه د دغې ټرانزیتي لاري له طریقه به افغاني تولیدات تر منځنۍ آسیا، ترکیې، اروپایي مارکیټونو او نړیوالو بازارونو ته لاره پیداکوي. لکه څرنګه چې دغه ټرانزیتي لاره د پنځو غړو هیوادونو لکه افغانستان، ترکمنستان، گورجستان، ازربایجان او ترکیې هیوادونو په ګډو هڅو سره په (۲۰۱۷م) کال کې امضاء او په (۲۰۱۸م) کال کې عملاً افتتاح سو چې، دا د ټولو افغانانو لپاره یو ښه خبر وو.

دولت جدي ملاتړ او تشويق ته اړتيا لري، تر څو هم هيواد په داخل كې د توليد كولو لپاره آسانتياوي برابرې كړي او هم د افغاني توليداتو لپاره نړيوال ماركيټونه پيدا كړي.

پايله: لاجورد د افغانستان د صادراتو لپاره غوره بديل دى د نورو بندرونو او ترانزيتي لارو په پرتله، كه په هيواد كې خصوصي او دولتي سكتور په گډه د خپلو توليداتو د پېرښت او معياري كېدو لپاره هڅي وكړي تر څو مو صادرات زيات او واردات مو كم سي چې ورسره سم به مو په ملي بوديجه كې كسر له منځه ولاړسي، داخلي توليدات به مو پېرښت وكړي، اقتصادي نوساناتو كنټرول او اقتصادي وده به په هيواد كې مخته ولاړه سي.

پاك او ناپاك خلك

امام اوزاعي رحمه الله وايي:

يو سړي ته مي وويل چې يو كور مي په كار دى، خو د داسي گاونډيانو تر څنگ چې حسد، غيبت او بغض نه كوي.

وايي: هغه كس سيده هديرې ته بوتلم، چې داسي خلك يوازي همدلته اوسېږي.

ښه! نو نن به همسايمان څنگه وي؟

افغانستان د تاريخ په اوږد كې خپل ستراتيژيكي او جغرافيوي موقعيت ثابت ساتلي دي، كه لږ دې لاري ته په ژور نظر وگورو دا خپله د آبرېښم د لارې يو ډول بيا رغول دي. آبرېښم د افغانستان د ستراتيژيكي موقعيت لپاره خورا اړين بلل كېږي. دا چې لاجورد د دې لاري نوم اېښودل سوي دى، علت يې دا دى چې څه باندې دوه زره كاله وړاندي د دې لاري څخه د بدخشان لاجورد تر اروپا پورې لېږدول كېدل.

بل كه موږ د لاري واټن، مصارف او نوري ترانزيتي ستونزي په نظر كې ونيسو، تر كراچي بندر په يوه كانټينر توكو كې (۱۵۰۰) ډالر ارزانه تمامېږي، نو دا د صنعت كارانو او تجارانو لپاره تر ټولو ښه خبر دى ځكه هلته رسېده اجناس په ارزانه قيمت او ښه كيفيت سره رسېږي.

ددي لاري تر ټولو لويه ستونزه د هيواد په داخل كې ليدل كېږي، هغه دا چې موږ دومره توليدات نه لرو چې په دوامداره توگه يې د دې لاري له طريقه ولېږو، ولي چې موږ خپله يو متكي او مصرفي هيواد يو، خو بيا هم يو شمېر زرعتي محصولات، وچي او تازه ميوي د هيواد څخه آسيابي او اروپايي بازارونو ته لېږدول كېږي. په دې برخه كې يوازي مشكل دا دى چې موږ خپل توليدات د اروپا په كچه معياري كړو. د پروسيس څخه شروع بيا تر بسته بندۍ (Packing) پورې ټوله د اروپايي ماركيټونو د غوښتنې مطابق جوړ كړو، چې په دې برخه كې زموږ ملي تجاران او صنعت كاران د

بصیر احمد صدیقي

اقتصاد پوهنځي

خپلي هيلي مه وژنئ!

راسه! د هغو اشخاصو له هيلو دي لږ خبر کړم چي هيچا هم د رښتيا کېدو باور نه باندې کاوه خو د خپلي داخلي لېوالتيا او پر ځان باور په زور ورته ورسېدل، وروسته هرچا ورته د برياً چکچکي کولې او منلي اشخاص سول.

رسول الله ﷺ د خدای جلّالہ بیغمبر وو، د خدای جلّالہ کلام یې خپل قوم ته راوړ، دوی ته یې د امن او سپیڅلتوب تلقین وکړ، د ایمان د راوړلو په صورت کي یې پر نړۍ د راج زیری ورکړ خو قوم یې بې شماره ډېر ظلمونه باندې وکړل، دده یاران او سپېڅلي اصحاب یې ورته شهیدان کړل. دی یې د کاهن او جادوگر په القابو ونازاوه او د خپل مسکن څخه یې جدا کړ، خو ده صبر او مقاومت وکړ. خپل منزل ته یی دوام ورکړ؛ هیڅکله تسلیم نه سو، نن ورځ یو نیم

هر انسان هیله لري چي پرمختگ وکړي، لوړ مقام، دولت، عزت او شهرت تر لاسه کړي. په ټولنه کي منلی او غوره کرکټر ولوبوي، خو وروسته له څه وخته دوی خپلي دغه هيلي پرېږدي، دوی ته هر څه مشکل او ناممکن ښکاري، دوی خپل داخلي ځواک نه وي پیژندلی، دوی په دې نه پوهیږي چي همدا انسان و؛ چي د ټولي نړۍ لیدلوري ته یې بدلون ورکړ، هو! همدا انسان چي رب العالمین ذات اشرف المخلوقات پیدا کړ. همدا تاته یې ای انسانه! د نړۍ د رهبرۍ کولو ځواک او قدرت درکړ او خپل خلیفه او سردار یې په کایناتو کي غوره کړې.

په نړۍ کي هر څه تر لاسه کول اسانه دي، خو مقاومت او لږ څه هڅه غواړی، ایا اوس هم ناهیلی یې.

دوکتورا ونازول سو، پر سټیج ولاړ وو، تر سترگو یې اوبښکي رواني وې، ویل یې: پلاره! ما نه ویل زه به یوه ورځ هتمن فارغه کېږم.

همداسي په زرگونه څیرې دي چې د خلکو د خبرو پروا یې ونه کړل او یوازي خپل هدف یې تقیب کړل، نن په نړۍ کې منلي اشخاص دي، خو په یاد ولری چې زرگونه داسي څیرې هم شته چې خپلي هیلې یې د نورو تر خبرو او پر دوی د ناکامۍ د ټاپې وهلو له وجې له لاسه ورکړي او نن یې نوم او نوبان هم نه سته.

ځوانانو! هیڅکله مه تسلیمېږئ، د کونښن نه کولو پرته بل هیڅ ماتي نه سته، ماتي له دننه پیلېږي. دا زموږ داخلي او ذاتي کمزورتیا ده چې د هدف نه لرلو په وخت مو له هر څه لیري ساتي، هر څومره چې ډېره هڅه وکړئ هغومره ځواکمن کېږئ او څومره چې ځواکمن یاست هومره ډېر کولای سئ چې ډېر مقاومت وکړئ او خپلو هیلو ته ورسېږئ.

اعتماد یعنی څه؟

په یوویشتمه پېړۍ کې پر اعتماد هم اعتقاد ختم سوی دی.

وگورئ! اعتقاد یا باور هغه کلمه ده چې په لوستلو یې ثابته تېرېږي، په فکر کولو یې دقیقه تېرېږي، په پوهېدلو یې ورځ تېرېږي، په عملي کولو یې کال تېرېږي، خو په ثابتلو یې ټوله ژوند تېرېږي.

اوف، اې اعتباره! نور درباندي یې اعتباره یم!

مليارد انسانان د ده لاره تعقیبوي، که ته وایې دده سره خو د خدای جلّ جلاله نصرت وو. راسه له نورو دي خبر کړم.

توماس اډیسن د ذهني اړخه کمزوری انسان وو، حتی د ښوونځي څخه هم وشړل سو، خو دده هیلې لویې وې، د ده سره داسي هيله پیدا سوه، چې باید ټوله نړۍ روښانه کړي، دا په داسي حال کې چې د برق د موجودیت چا تصور هم نه سو کولای، تر زر ځله ډېر د ماتي سره مخ سو خو خپل کار ته یې دوام ورکړ او بریالی سو، هغه کسان چی خوبونه په عمل بدلوي هیڅکله نه درېږي.

مارکوني دا ارمان درلود چې د هوا د څپو له لاري د لېږد وړ یو غریز سیستم رامنځته کړي، نن ورځ یې راډیو او بېسیم مخابراتي سیستمونه ژوندۍ بیلگي دي. جاک ما غوښتل د نړۍ تر ټولو غټ د صادراتو او وارداتو انلاین شرکت رامنځته کړي، خلکو دده نظریه بابیزه او پوچه وگڼل، تر سل ځله ډیر د ماتي سره مخ سو خو ده پر خپل ځان او خپل راتلونکي باور درلود او بریالی هم سو، وروسته له شل کاله هر چا دی یو بختور انسان گڼی، علي بابا شرکت یې ژوندۍ بېلگه ده.

څوک چې خپلي راتلونکي ته هیله مند او باوري وي، راتلونکی به یې هم روښانه او شکر گذاره وي. بیل گیت پر هڅه باور درلود، خپلو هیلو ته د رسېدو لپاره یې هارورډ پوهنتون پرېښود، د پلار په شمول ټولو کم عقل وگټی، خو ده خپل هدف او هیلې تعقیب کړې او ورته ورسېد، دده فکر په ټوله نړۍ کې نوبت او بدلون راوست. نن ورځ داسي دفتر نه سته چې کمپیوتر دي نه وي پکښې او په هغه کې دي وینډوز نه وي، وکي د مایکروسافټ کمپنۍ رامنځته کوونکی بنیم، کله چی بریا ته ورسېد د هارورډ پوهنتون له لوري په افتخاري

نور محمد فرحت

حقوق او سياسي علومو پوهنځی

زموږ د ټولنې تر ټولو اساسي ستونزه څه ده؟

په مقابل کې نېک اقدام ترسره کول، په ټولنه کې د خلکو تر منځ نژدېوالی، مینه او اعتدال رامنځته کوي او یوه ارامه او خوشحاله فضا منځته راوړي. د انسان د پرمختګ او اعتبار د پخوالي یو لامل هم مثبت غبرګون ترسره کول دی. همدارنګه منفي غبرګون د نورو په مقابل کې ترسره کول منفي عواقب لري. پر ټولنه او اشخاصو باندې منفي تاثیر شیندي او یو انارشي سیستم رامنځته کوي. د تاوتریخوالي کچه لوړېږي، د انسان پر دماغی او جسمي قوت باندې تاثیر کوي، د خلکو تر منځ اعتبار او مینه له منځه ځي، او د پس پاته کېدو لوی لامل ګرځي.

که ووايم چې بدبختانه زموږ په ټولنه کې اساسي ستونزې ډیرې سته خو، یو له هغوی څخه یې د غبرګون اصول دي، چې موږ نه دي پیژندلي او نه مو مراعات کړي دي، بېخي مو له نظره غورځولي دي. دلته غواړم چې د غبرګون اصول در وپېژنم او د هغوی تاثیرات بیان کړم. عموماً غبرګون پر دوه ډوله دی: مثبت غبرګون او منفي غبرګون.

مثبت غبرګون په ټولنه او اشخاصو کېنې مثبت بدلون رامنځته کوي. موږ باید تل هڅه وکړو چې د یو بل پر وړاندې مثبت برخورد ترسره کړو. مثبت فکر کول او د نورو

زموږ تر ټولو لويه ستونزه داده چې ستونزه مو په مخ کي پرته وي، وينو يې، ترسره کوو يې خو له منځه يې وړلاى نه سو. نو راځئ چې دا منفي غبرگون په مثبت واړوو او همدا مو مسوئليت دى.

دغي برخي ته بايد جدي پاملرنه وسي، ځکه زموږ په ټولنه کي بدبختانه تر مثبت غبرگون منفي زيات مروج ده، تر ښې خبري کول ښه سلوک چلول منفي اړخ يې زيات ده. هڅه بايد وکړو او لاس په کار سو، چې دا ستونزه په ټولنه کي حل کړو. د دې بدبختۍ څخه کورنۍ او ټولنه خلاصه کړو او يوه سالمه فضا رامنځته کړو. اول يې بايد له ځانه پيل کړو او بيا په کورنۍ کي، همداسي د اوسېدلو په محيط کي، په ښار کي او په ټولنيزو رسنيو کي ورباندې کار وکړو او عملي يې کړو، تر څو دغه غلط او تاواني کلتور په ښه او مثبت کلتور بدل سي، نو د ټولني ډيري ستونزي او خنډونو به مو له منځه لاړ سي.

د حکمت پړاو

د سقراط شاگرد ورڅخه وپوښتل چې زما حکمت او پوهه څه وخت اکمال (بشپړتيا) ته رسيږي؟ ورته ويې ويل چې کله د نورو له خوا په خپله ستاينه خوښ نه سي او په ترټنه يې غمجن نه سي. شاگرد وپوښتل چې دغه حالت ته به نو کله ورسېږم؟ استاد يې وويل: هر کله چې څلور شيان حاصل کړې، يعنې دوه غوږونه چې حکمت واوري (د پوهانو نصيحت واوري)، او دوه غوږونه چې کانه وي (د جاهلانو بېهوده خبري وانه وري).

يو مثال يې وایم کله چې يو کس ښه کار ترسره کړي يا هغه کار ترې خراب سي نو هغه بايد تشويق کړل سي، نو اړينه دا ده چې په هر ځای کي د هر چا په مقابل کي هغه که موټروان وي، چوکيدار وي، بزگر وي، دوکاندار وي او که په کاري دفتر کي د دفتر دغو سره وي او که يې له رئيس سره وي، بايد پر وړاندې يې مثبت غبرگون ترسره کړو، تر څو يو د بل په زړونو کي د ميني او ورورولۍ احساس پيدا سي او د يو بل په وړاندې مثبت ذهنيت رامنځته سي، په زياته توگه په کورنۍ کي بايد د ښځو او ماشومانو پر وړاندې له منفي غبرگون څخه په کلکه ډډه وسي، دا زموږ په ټولنه کي تر ټولو لويه ستونزه ده چې پاملرنه نه ورته کيږي. هر وخت مو ماشومان او ښځې تهديد کيږي، تر فشار لاندې راوستل کيږي، غوښتني يې نه منل کيږي، اخبر نو په ذهني او قلبي ناروغيو مبتلا سي، دا ټول د منفي عکس العمل تاثيرات دي.

ماشومان وهل کيږي رټل کيږي، له ټولنيزو روابطو او تشويق څخه ليري ساتل کيږي، خاصه پاملرنه يې روغتيا او زده کړو ته نه کيږي.

هغه چې بيا لوی سي له يو عالم مشکلاتو سره لاس او گړپوان وي، خپل سرنوشت نه سي ټاکلای، کم جرئته وي، د زړه خبره په خوله نه سي کولای، د پرمختگ لاري چاري نه ورمعلوميږي. اخير نو سل سرونه خيسته کړي بيا نو يو نه سي خريلاى. دا ټول د منفي اغېز لاندې راغلي وي او يو ډول وېره او تشویش يې په زړه ننوتلی وي او دا د انسان تر ټولو لويه نيمگړتيا ده چې د هر شي په مقابل کي خنډ گرځېدلی وي.

عبدالرشيد راشد، اقتصاد پوهنځی

د منفي فکر زیانونه

منفي فکر لرونکي يا بدبين کسان معمولاً مثبتو کارونو ته په منفي سترگه گوري او د منفي نتايجو تمه ترې لري، چي دا کسان معمولاً ناکام کسان دي او له ژوند څخه ناهيلي دي او ورڅخه کرکه کوي. که چيري يو گيلاس نيم له اوبو څخه ډک وي نو مثبت فکر لرونکي کسان داسي فکر کوي چي دا گيلاس نيم له اوبو څخه ډک دی، خو منفي فکر لرونکي کسان بيا داسي فکر کوي چي نيم گيلاس تش دی. منفي فکرونه او حسد موږ يوشان سوځوي.

کله چې يو څوک زموږ په اړه منفي خبره وکړي نو دا موږ ته هېڅ زیان نه سي رسولای خو په دې اړه زیات سوچ کول موږ ته زیان رسولای سي، نو بايد په دې اړه سوچ ونه کړو.

منفي فکرونه چي موږ يې په خپل سر کې ساتو، د شمعي دپلټې په شان مو له دننه څخه سوځوي، کله چي په خپل زړه کي ويري او ناهيليو ته ځای ورکړو په ښکاره زموږ جسمي توانايي او پياوړتيا له منځه ځي.

د ځينو کسانو په اړه موږ ته منفي خبري کېږي، خو کله چي له نژدې ورسره ملگري سو نو ډېر ښه کسان وي، حال دا چي موږ ته غلط فهم راکړل سوی وي.

هغه څه چي انسان له نابودۍ او ماتي سره مخ کوي، هغه يې خپل منفي فکرونه دي، چي په خپل زړه، ځان، روح او مغز کي يې ځای ورکړی وي، که نه نو بهرني عوامل زموږ په وجود باندې د اغېزې کوم خاص قدرت نه لري.

وايي يوه ورځ شمعي له اورلگيت څخه پوښتنه وکړه: له تاڅخه وېره لرم، ته زما وژونکی يې، ته هغه يې چي زما ژوند ته اور اچوې او زما د نابودۍ لامل گرځېدلی يې او نور... همداسې يې دوام ورکړ، اورلگيت په خدا سسو، ورته يې وويل: له ماڅخه مه وېرېږه، زه تا له منځه نه وړم، زما اور يوازي تا لږ سوځوي، ته په اصل کي بايد له هغه پلټې (تار) څخه وډار سې چي ستا په منځ کي تېره سوې ده او تر آخره دي سوځوي، که هغه نه وای زما اور ته هيڅکله هم نه سوځولې او له منځه يې نه وړلې.

که د شمعي په منځ کي هغه تار نه وای نو بيا شمعۀ تر پايه نه سوځېدله، نو داسي ويلای سو چي دا منفي فکرونه دي چي موږ سوځوي يعني موږ ځان خپله خرابوو.

۳. صميمي وي.
۴. د درناوي او منندويۍ حس لري.
۵. د هېرولو چل ورځي.
۶. د نورو برياوو ته ارزښت ورکوي.
۷. د نورو کسانو پرمختگ غواړي.
۸. خپلي نيمگړتياوي مني.
۹. هره ورځ مطالعه کوي.
۱۰. يادابښتونه ساتي.
۱۱. د(څه وکړم؟) لږ ساتي.
۱۲. د نظريو په اړه خبري کوي.
۱۳. مالومات شريکوي.
۱۴. خوښي څرگندوي.
۱۵. موخي ټاكي او د ترلاسه کولو لپاره يې پلان جوړوي.
۱۶. توپيرونو ته غېږ خلاصوي.
۱۷. دوامداره زده کړه کوي.
۱۸. د بدلون لپاره ليرليد لري.
۱۹. هيلي ژوندۍ ساتي.
۲۰. هوډ او حوصله لري.
- موږ او تاسو زياتره هغه کسان خوښوو چي د مثبت فکر خاوندان وي ځکه د منفي فکر خاوندان موږ ته د خوښۍ پر ځای خپگان راکوي او د دوی له خولې څخه هيڅکله خوشحاله کوونکې خبره نه وځي. په پای کي به دا ووايم چي د منفي فکر له خاوند څخه د مثبتو کړنو هيله مه لره.
- ## بې ارزښته افتخار
- تر ټولو ناوړه افتخار هغه وي، چي يو څوک په داسي شي افتخار وکړي چي ده يې په رامنځته کولو کي هيڅ ډول رول نه وي ادا کړی، لکه: رنگ، قد، قوم، ژبه، ميراثي شتمني اونور. نوکه مېړه يې په هغوشيانو فخر وکړه چي تاخپله گټلي وي لکه: تقوا، علم، مهرباني، صداقت او داسي نور.
- عتيق الله نوري
- حقوق او سياسي علومو پوهنځی
- ## د برياليو کسانو
- ## شل ځانگړني
۱. درواغ نه وايي.
۲. غرور نه لري.

زين الله زبور

حشره خوړونکي نباتات

هغه نباتات چې د حیواناتو په څېر تغذیه کوي د ځینو نباتاتو په پام کې داسې بدلونونه رامنځته کوي چې په څرګند ډول د پاني شکل نه لري، په دوی کې ځینې ساقې په پیچکونو بدلي کوي او کوچنیو پانیو یې هم تغیر کړی دی، د دې نباتاتو په ځینو ډولونو کې ټوله پاڼه په اغزیو بدلېږي او یا هم په اغزیو کې د پاني محور په اغزیو بدلېږي، یا د ځینو نباتاتو پانیو داسې تغیر کړی دی چې د کوچنیو حیواناتو (حشراتو) ښکار یا نیولو وړتیا پیدا کوي چې هغه د غذايي موادو په توګه جذب او هضموي، دهغه نباتات د حشره خوړونکو نباتاتو Insectivorous plants په نوم یادېږي. حشره خوړونکي نباتات سره له دې چې ټول اتوتروپ (Autotroph) یعنې کلورو فیل لري، ځانته غذا په خپله جوړوي مګر بیا هم د ډیرو ایونونو د لاسته راوړلو لپاره د کوچنیو حیواناتو او حشراتو د نیولو لپاره ځانګړي جوړښتونه لري، چې کوچني موجودات نیسي او هغه هضموي. د تجزیه کونکو محصولاتو څخه یې د نایتروجن د منبع په توګه استفاده کوي، په همدې توګه دغه نباتات کولای شي په هغو ځمکو کې چې خاوره او اوبه یې د تغذیوي موادو له نظره نیستمه وي وده وکړي. دغه نباتات د لاسته راغلي ښکار د تجزیې لپاره (Protease) او (Hydrolase) هضمي انزایمونه افرازوي. حشره یا غوښه خوړونکي نباتات د خپل ژوند د پایښت، د غذا راټیولو او هضمولو لپاره ځینو جوړښتونو ته انکشاف ورکړی دی، لکه: د پانیو بدلون او د تغیر سوو پانیو پر مخ د هضمي غدواتو لرل دي، چې په دغه برخه کې له درې ډوله نباتاتو څخه یادونه کوو. لکه: لسیرینس لومي، چاپنک لومي، او ترل لومي دي. په غوښه خوړونکو نباتاتو کې ډیرې برخې د سرینوولو خاصیت لري چې د دې سرینیناک جوړښت په واسطه نباتات نیسي، لکه: د (Drosera) نبات. د نوموړي نبات پاني وینسته ډوله جوړښتونه (Tentacle) لري چې په خپلو سرونو کې د غدو په لرلو سره د عسل بوی ورکونکي روڼه ځلیدونکي مواد افرازوي، نوموړی نبات د بوی او ځلیدلو په واسطه ځانته حیوان جلبوي چې په نتیجه کې ړڅنګ وینستان کیمو تروپیزم (Chemo Tropism) له مخې د ښکار په لور کېږي او په پای کې ټول حیوان پټوي له (Chitin) پرته یې هضموي.

زبور حياتي

درنو هیوادوالو!

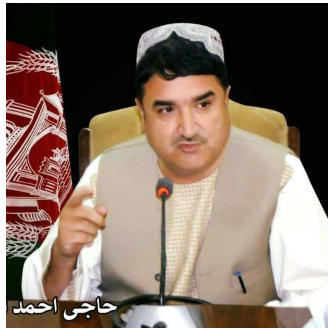
تر هر څه وړاندي درته سلام، درنښت او ادب وړاندي کوم. خوښ یم، چي د هیواد نوی نسل مو تر ډېره خپله علمي قوه پر علمي چاپي او د نوي فکر پر روزلو د یوه متحد افغانستان لپاره مصرفوي. زما د یو ځوان په توگه له ټولو هیوادوالو څخه هیله ده، چي د خپل ښار، چاپیریال او مېشت محیط د پاکوالي په برخه کي خپله ټوله توجه وکړي او یو صفا ښار د یوه ژوندي ملت د هویت څرگندونه کوي. ددې ترڅنگ می هیله ده، چي د مالیې په ورکولو سره د خپلو حکومتي بنسټونو ملا وتړئ او پر وخت خپله مالیه تحویل کړئ، تر څو د ښار په سمسورتیا کې موږ د ښاروالۍ په استازیتوب ستاسو سره رغنده رول ولوبوو.

زه د زابلي محصلینو د ټولني او په فرهنگي برخه کي د ټولو ځوانانو د ستړیو قدرداني کوم او هیله مند یم، چي موږ به د ځوانانو په برخه کي د تخمین سوي بودیجې زیاتره مصرف د همدې ځوانو د علمي بنسټونو پر تقوینې تمرکز وکړو.

په خورا درنښت

زبور حياتي

د قلات ښاروال

حاجي احمدالله ډاکټر

درنو او پتمنو هيوادوالو!

ددې وطن ټولو ناخوالو ته د قلم په ژبه انعکاس ورکړي او وطن مو له دې بدبختۍ وساتي. پر حکومتي نهادونو مي ږغ دئ، چي د ترانسپورتي برخي اړوند دي خپله ټوله توجه د سپړکونو رغولو او هم د يوه حساس کمپيوټري ترانسپورتي سيستم په ايجادولو کي د هيوادوالو لپاره اسانتياوې ډيري کړي.

د منني په پار

حاجي احمدالله ډاکټر

د احمدشاه ابدالي شرکت با صلاحيت نماينده

افغانستان د خپل يوه ډېر عميق او سياسي چاپيريال څخه د وخت په ژبه تېریدونکي حالت کي دئ او تر بل هر وخت په دې حساس پړاو کي د ځوانانو رول رغنده دئ، تر څو د علمي برخي په مټ د عامه اذهانو روښانولو او د يوه سرلوړي افغانستان د بنسټ ايښودلو په برخه کې کار وکړي. زه ډاډه يم، چي دا چاره به يوازې د ځوانانو په زده کړو او د همدې متخصصو ځوانانو په مټ ترسره سي، زما هيله همدا ده، چي ددې وطن پياوړتيا او پرمختگ يوازي په زده کړه او علمي سکتور په ودي پوري اړه لري.

په وروستيو کي د زابلي محصلينو ټولني د فرهنگي ډلي له سترپو، نوښتونو او زحمتونو څخه مننه کوم، چي د خپل هيواد په سمسورتيا کي رغنده رول لوبوي، د يوه سوداگر په توگه مي هيله ده، چي

بشیر احمد نظري

په کندهار ولایت کې د زابلي محصلینو د ټولنې د مشر پیغام

داتوم او کهکشان دخالق په سپېڅلي نامه

دایو منل سوی حقیقت دی چې هره ټولنه یا ټولنیز گروپ که غواړي چې ځان له نورو سره سیال کړي او د نورو رنگه بڼه ژوند ولري نو باید نوی نسل یې په اوسنیو عصري علومو ځان سمبال کړي ، ځان او ټولنه د نورو له هر ډول سیاسي، اقتصادي او فرهنګي احتیاج او تاثیراتو څخه خلاص کړي .

الحمدلله نن زموږ ځوانان خپل دغه رسالت ته متوجه سوي دي او د هیواد په داخل او خارج کې لگیا دي. د ټولنې د اوسنیو غوښتنو مطابق ځان جوړوي او انشاء الله چې ټولنه او افغانستان به جوړوي.

زه د زابلي محصلینو د مشر په حیث او د زابلي محصلینو ټولنه ویاړ کوو چې یو ځل بیا يعني

او غلامۍ څخه خلاصوي او د خپلواکۍ تېره توره په لاس کي ورکوي.

په پای کي د سلطان ملخي توخي رح دمهالنې خپروني د دوهمي گڼي د چاپ له امله لمړۍ فرهنگي کميټې، د محصلينو ټولني او بيا د زابل ټول علم خوښوونکي خو په قصدي توگه له علم څخه محروم سوي ولس ته مبارکي وایم. او دا گڼه د هيواد د نامتو بچي، سترسالار او د زابل وياړ سيدال خان ناصر روح ته ډالۍ کوم.

په درنښت

بشیر احمد نظري

په کندهار ولايت کي د زابلي محصلينو د ټولني مشر

فاسد چارواکي

غله موټر ودراره او ورته ويې ويل چي "خپلي پيسې" راوباسه.

سپرلي ورته وويل چي ته ما نه پېژنې، زه څوک یم؟

غله د نفي په اشاره سره خپل سر وښوراه.

سپرلي ورته وويل چي زه فلانی يعني د ماليې پخوانی وزير یم.

غله بېله ځنډه ورته وويل چي اوس نو واللله که ولاړ سې "زما پيسې" راوباسه!

په (۱۳۹۸ش) کال کي لسگونه زابلي محصلين د کندهار په ولايت کي له دولتي او خصوصي پوهنتونو څخه فارغېږي او د خپلي ټولني خدمت ته به اوږه ورکوي، پر زابلي مشرانو او ولايتي ادارې باندي غبر کوو چي د دوی له هنر او ځواني انرژۍ څخه د دې په قصدي توگه محروم سوي ولايت په رغونه او پرمختگ کي استفاده وکړي او خپلي ادارې ورباندي ښايسته کړي او له خپل مسلک سره سم ورته د خدمت کولو زمینه برابره کړي.

د دې تر څنگ پر فارغو سوو ځوانو کدرونو باندي غبر کوم چي د خپلي عقيدې او له هيواد سره د مينې پر اساس دي د خپل محروم او بي وزله ولس خدمت وکړي ترڅو چي راتلونکی مو روښانه سي.

د دې تر څنگ پر ولايتي ادارې، مشرانو، علماء کرامو، ځوانانو او هر مور و پلار باندي غبر کوم چي که غواړي نور له دې تيارو ووزو او يو روښانه راتلونکی ولرو نو تر هرڅه لمړی بايد د خپلو کوچنيانو حق ادا کړو چي، د هغوئ حق سالمه روزنه ده، ځکه دا تعليم دی چي ولسونه له اسارت

احسان الله بارز (محمدي)

چاپيريال کي ټولنيز ژوند !

هغو څخه يو لوی جوړښت سالم عقل درلودونکي د انسان اقتدار ښايست نمونه او پيدايښت دی ځکه د انسان طرحه، جوړښت او اقتدار د ستر رب، پيدا کوونکي، جوړونکي او له منځه نه تلونکي ذات په قبض کي دي او همدا ستر ذات دی چي د ژوندی موجوداتو له پيدايښت له مخه د هغه ژوند ليک برخليک ټاکلي دی بغير د عاطفي انساني دعاوو هيڅکله په ژوندی او غير ژوندی موجوداتو کي څوک مداخله نه سي کولای، همدا انسان دی چي لومړی ځان او وروسته نور افراطي افکار ذهنونه سالم چوپړ ته رابولي، همدا انساني تدارکات د ژوند لوړې ژورې ستړياوې دي چي د نړۍ نظم،

پاک چاپيريال او پاکه فضا د لوړ ښايست او رحمت فضليت په مانا ده. د انسانانو په ژوند کي مهم رول لري او انساني بقاء د ناروغيو او برباديو څخه ژغوري. الله جل جلاله انسان ځکه په ځمکه کي خلق کړي دي چي مځکه آباءه کړي او هلته استوگن اوسئ تر څو د ژوند پړاونه، مسؤليتونه او مکلفيتونه په ښه تدريجي مثبت اړخ ترسره کړي.

د انسان جوړښت د کوم ماشين آلاتو وسائلو پوري مربوط نه دی، د کایناتو ستر څښتن تعالی تر مور او پلار مهربان ذات دی چي، ټول ژوندي او غير ژوندي موجودات يې پر ځمکه باندي قادر کړي دي، ځکه چي د يوه واحد او احد رب جل جلاله عبادات، اذکار او واحدانيات يې بيان کړي او د

راتگ له کومه ځايه، کوم ځای ته او له کومه وخته دوام لري.

لکه الله ﷻ چې په دې اړه داسې فرمايلي دي:
هُوَ أَنشَأَكُمْ مِنَ الْأَرْضِ وَاسْتَعْمَرَ كُمْ فِيهَا
ژباړه: الله ﷻ هماغه ذات دی چې تاسي يې د
مخکي څخه پيدا کړي ياست او دلته يې تاسي
ميشته کړي ياست.

نو په دې مانا نه چې د خپل حضور او رب
سرغړونه وکړو. د کوم هدف او موخي لپاره چې د
ځمکي دنيا ته رالېږدول سوي يو، هغه بايد ترسره
کړو چې تر څو هم خپل پالونکی روزونکی رب
خوشحاله کړو او هم په همدا نړۍ کې سوکاله،
ارامه، باسرونېسته او باثباته ژوند ولرو.

ښه چاپيريال هغه دی چې د يوه هيواد ملي او
اقتصادي گټې عايد په خپل موجوديت کې وساتي
او خپل هيواد د پرمختگ په لور وغځوي نو بايد
چې په خپل روزانه ژوند کې خپل چاپيريال، خپله
ټولنه په نظر کې ونيسو او چاته اجازه ور نه کړو
چې زموږ محيط او زموږ ټولنه د ککړتياوو څخه
ډکه کړي، زموږ حق دی چې په مقابل کې د تباه
کوونکو ککړتياوو مخنيوی وکړو ځکه هره ټولنه دا

اصول، قواعد او مقررات ورباندې تنظيم منظم
دي.

چاپيريال ساتنه د ژوندي موجوداتو سره مضبوطه
اړيکه لري، ځکه د پوهانو، علماوو او با تجربه
اشخاصو څخه نقل سوي چې سالم انسان د سالم
چاپيريال څخه رامنځته کېږي او هغه يوه سالمه ټولنه
رامنځته کوي او په سالمه ټولنه کې راتلونکي نوی
سالم نسل روزل کېږي.

څرنگه چې په افغانستان کې د څو لسيزو
راهيسي د جگړو له امله بربادې، نا ارامې او
وحشت خپور دي او زموږ طبيعي ځنگلونه، سيندونه
او شنې دښتې د ويجاړېدو سره مخ سوي او د بيا
رغېدو هڅه يې نه ده سوې، سالم افکار مو سالمه
ټولنه مو بې سرونېسته او بې اهليته پاته دي، هغه د
وخت تاريخي اثار، تاريخي سيمې او تاريخي
سندونه مو د يو بل په نوم د بربادې او ويجاړېدو
خوراک سول، د بهرني سياست او لاسوهني قرباني
مو کړه، د مقام موقف لپاره مو خپل چاپيريال، خپله
ټولنه، خپل اتفاق او خپل عرف عادت هېر کړل.
حتی دا مو هېر کړي دي چې د انسان جوړښت او

په پاڅه هوا کې تعلیم او پرورش وکړي او استوگن و اوسي.

ولي زموږ ذهنونه د جوړښت بقاء، د وحشت ناوړتیا ککړتیاوو څخه اخستل سوي دي او هغه ارزښتناکه خاوره مو د سرو وینو رنګ خپل کړی او ځوانانو مو د پوهې او علمیت پر ځای د جنگ جگړې ماحول خپل کړی. زموږ طبیعي چاپیریال د جگړو له امله نسکور سوی دی او د چاپیریال ساتنه مو د لاسه ورکړې ده، نو ځکه هر انسان ته په کار ده او خپل وجداني مسؤولیت یې وگڼي او تر خپل وسه زیات د خپل ماحول او خپل چاپیریال دفاع او ساتنه وکړي، چي تر څو مو ولس، هیواد او خاوره د ښه چاپیریال او د ښه جوړښت اقتدار او سرنوشت اصلیت خپل کړي.

سپینه چینه

له یوه سلمان څخه پوښتنه وسوه چي ستا او د ډاکتر ترمنځ توپیر څه دی؟
هغه ورته وویل: دواړه سپیني چيني اغوندو، د دوکان خلاصېدو اجازه لرو، دواړه له جارحه وسلو څخه کار اخیستلای سو او دواړه تر سلو زیات فیس اخلو. مگر زه یو ډول بېچاره یم او هغه بل ډول!
داسي چي زه بېچاره د مشتري د وژلو حق نه لرم، خو هغه یې لري!

صلاحیت او مسنونیت مسؤلیت لري چي خپل چاپیریال د نا ارامتیا، ککړتیا او بربادۍ څخه وژغوري.

الله ﷻ هغه رحیم، رحمان او مهربانه ذات دی چي خپل اشرف المخلوقات یې په ستر رحمت چاپیریال باندې نازولی دی، پاک چاپیریال مو ژوند ژغوري، پاکه ټولنه رامنځته کوي او روښانه راتلونکي مو جوړوي، نو موږ ته په کار ده چي په ښه ډول او په حقوقي اړخ یې ساتنه وکړو. د چاپیریال څخه د گټې اخیستنې لپاره اعتدال شرط دی، ځکه دا شرط الله ﷻ یو طبیعي خاصیت په موجوداتو کي ایښی دی، نو چاپیریال امانت دی، ساتل یې پر مونږ فرض دي او د چاپیریال په قصدي ډول له منځه وړل او تخریبول یو انساني جرم دی. د مجرم په مقابل کي جدي برخورد کيږي او د قانون منگلو ته سپارل یې زموږ وجیبه او مسؤلیت دی، ځکه د الله ﷻ د رحمت او برکت څخه سرغړونه د دنیا او آخرت گناه او خلاف کار بلل سوی دی.

نظافت د ایمان یو رکن دی، نو باید خپله ټولنه د گډوډیو، ناچارو، بې وزلیو او ککړتیاوو څخه وژغورو او خپل چاپیریال د یوې پاکي هوا، اوبو او ښه چاپیریال درلودونکي څښتن کړو، تر څو مو ماشومان

حميدالله سجاد

د زابل ولايت لنډه پېژنده...!

قلاټ. ۲: شاجوی. ۳: ارغنداب. ۴: میزان. ۵: آتغر. ۶: نوبهار. ۷: شنکی. ۸: شهر صفا. ۹: خاک افغان. ۱۰: شملزی. ۱۱: دای چوپان.

د دې ولايت شمالي برخي غرنو نيولي دي، چي د بابا د غره د لړيو څخه شمېرل کيږي. د نوموړي ولايت جنوبي برخي پراخي او هوارې دښتي لري. خلگ يې په کرهڼه او مالدارۍ بوخت دي. مهم کرنيز پيداوار يې لکه: غنم، اوريشي، جوار، کچالو، لوبيا او څيره دي. ځيني مېوه لرونکي وني هم پکښې کرل کيږي، لکه: شفتالو، توت،

د زابل ولايت چي د هيواد له جنوبي ولايتونو څخه دئ او (۸۹۵۰) کيلومتره مربع مساحت لري، د تقريبي احصايې له مخي يې د وگړو شمير (۹۶۰۰۰۰) تنه اټکل سوی دئ.

د زابل ولايت شمال ته د روزگان او غزني ولايتونه، ختيځ ته يې د غزني ولايت او لويديځ ته يې قندهار ولايت پروت دئ. جنوب ته يې د ډيورنډ د تپل سوي کرښي په واسطه له پاکستان سره (۱۸۹) کيلومتره سرحد لري.

د زابل ولايت د اداري وېش له مخي د مرکز قلاټ په گډون په (۱۱) اداري واحدونو وېشل سوی دئ، ۱: مرکز

او غزني تر مينځ پروت دی، خلگ يې د دې دوه ښارونو سره نژدې اړيکي لري خو خپله په دې ولايت کې ښار جوړونې ته کومه خاصه پاملرنه نه ده شوې.

شعر

پوهېږم نه خو دا منظر را باندې ښه لگېږي
يوه بلينډه د شپې په هاغه پورې غره لگېږي
سترگي دي مه اوږه تېرې زړه مي مري درېسې
دغه گرمۍ وهلي فصل ته اوبه لگېږي

ښايست خو ډېر دی خو چې تا ته راغلم درک وکړه نو
په هر يو قبر خو لاليه شمعي نه لگېږي
خدايزده چې ولي مي مهينه ځواني نه خوشوي؟
گنې لمده اوږه خو ډېر ښه په تناره لگېږي
يو وخت ميينه وم غزلي مي لوستې دجلان
اوس يې چې هم نوم واورم خوږ راباندي ولگېږي
سيدجیلاني_جلان

سنځله، چارمغز، انار، منې، په تېره بيا ددې ولايت بادام او انگور د پام او اهميت وړ دي.

دا ولايت دوه مشهور سيندونه لري، چې يو يې د ارغنداب او بل يې د ترنک د سيند په نامه يادېږي، د ارغنداب سيند چې د بابا د غره له لمنو څخه سرچينه اخلي، چې اوږدوالی يې (۱۳۳) کيلومتر ته رسيږي. د برښنا د توليد او د ځمکي د خړوبولو لپاره ښې وړتياوي لري.

د دې ولايت مشهور غرونه په دې ډول دي: د بولان غر، سور غر، د سرخگان غر، د سور تاک غر، د زابل ولايت خورا فرهنگي او تاريخي سيمي لري، چې په خپله غېږه کي يې ملي شخصيتونه روزلي دي، لکه: ميرويس نیکه، شاه اشرف هوتک، شاه حسين هوتک، محمد هوتک او همدارنگه په دې سيمه کي يو شمېر روحاني شخصيتونه هم تېر سوي دي. د دې ولايت تاريخي سيمي، لکه: د قلات غونډۍ، د شاه جوی د هولان رباط سيمه چې تاريخي ارزښت لري د يادولو وړ دي.

دا ولايت د سروزو او اوسپني خورا پراخي کاني زيرمي لري. نوموړی ولايت د نيمه وچ اقليم درلودونکی دی، چې ځيني سيمي وچ او توند بادونه لري، اورښت يې موسمي دی. د دې ولايت مرکز قلات او شاه جوی ولسوالۍ د ودې په حالت کي دي، نوري ولسوالۍ يې د گڼو لاملونو پر اساس وروسته پاته دي. د زابل ولايت ته په تېرو ديارلسو کلونو کي د مرکزي دولت له خوا چندانې پاملرنه نه ده شوې، دا ولايت د دوه لويو ولايتونو کندهار

رحيم جان حقپال

د ښوونې او روزنې پوهنځی

د سگرېټو زیانونه او د روږدو پایلي

ویل کېږي چې په شلمه میلادي پېړۍ کې په نړېواله کچه سل میلیونو انسانانو د هغو ناروغیو له امله چې سگرېټ زېږولې، خپل ژوند له لاسه ورکړي. دا خپرېنه ښیي، چې سگرېټ ځکوونکي د هغو انسانانو په پرتله ۲۰ - ۲۵ کاله مخکې مري، چې په سگرېټو روږدي نه دي او یا ترې لیري دي.

د سگرېټو زیانونه:

په یو وروسته پاتې هېواد کې د سگرېټ څکول د ځوانانو له پاره د ویار وړ کار ښکاري او فکر کوي، چې په دې کار ښه ښکاري. په دې وروستیو کلونو کې افغان ځوانان او مشران د گلانو چلم یا قیلون په څکولو روږدي سوي یا ځانگړي خوني لري او یا هم په همدې

د روغتیا نړیوال سازمان World Health Organization (WHO) د څرگندونو له مخې په هرو (۸) ثانیو کې یو انسان خپل ژوند د نشیې توکو له امله د لاسه ورکوي او دا یې هم په ډاگه کړې، چې تقریباً شپږ میلیونه وگړي هر کال د سگرېټو د څکولو له کبله خپل ژوند له لاسه ورکوي او د نیم میلیون هغه نورو کسانو روغتیايي حالت خرابېږي، چې د سگرېټو لوگي راکاږي.

که دا لړۍ همداسې روانه وي؛ نو تر (۲۰۳۰م) کلونو پورې به دا شمېر اته میلیونو ته ورسېږي. دا خپرېنه ښیي، چې له سگرېټو ډېر اغېزمن سوي کسان به د وروسته پاتې هېوادونو وگړي وي.

چي د ځوانۍ په وخت کي سگرېټ څکول پرېښودل
سي.

شعر

لمنه مې ده ډکه له پاوليو خريداره
په ښار کي مو کمي ده د سړيو خريداره
مه ډز ورباندي مه کړه دا ظلم دی سړيه
دوی هم پرېږده و ژوند ته د مرميو خريداره
را زده يې کړه رضا به يې کړو يار په دې خبرو
راځه موږ هم لږ پوه کړه په زاريو خريداره
په پاتيو به لا هم ونيسي زور د جنگ صحنې
الله دي رانه واخله د مرميو خريداره
راځه ته يې نن راکړه څو بوسې پرلپسې
نيکزاد به کړې خوشحاله په خولگيو خريداره

هدايت الله نېکزاد

موخه جوړو سوو مانيو ته ورځي او چلم ځکوي. په
دې خونو او مانيو کي د قیلون له پاره ځانگړي میوه يې
تنباکو، چي بیلابل بویونه، رنگ او مزه لري ورباندې
کېږي. څېړني ښيي چي د قیلون دود لس ځله له
سگرېټو زیانمن دی.

د دوخانیاتو زیانونه یوازي دا نه دي، چي د زړه
او سږو سرطانې ناروغۍ پیدا کوي. بلکي ډېري نوري
خرابي پایلي هم لري، لکه: د وېښتانو توپېدل، د
پوستکي خرابوالی، د پوستکي سرطان، د غاښونو
خرابوالی، د هډوکو خرابوالی، د معدې زخم، د گوتو د
رنگ بدلون، د رحم سرطان، د جنسي سلولونو بېوسه
کېدل، د ژبې سرطان، د خولې سرطان او ډېر نور
رنځونه.

د پوهني د کچي په لوړتيا او د خبرتياوو په خپرولو
د سگرېټو کارول په پرمختللو هېوادونو کي ټیټ سوي
او په ډېرو نورو هېوادونو کي د کښته کېدو پړاوونه
وهي؛ خو په هغو هېوادونو کي، چي ډېر وروسته پاتي
يا د پرمختگ په حال کي دي، د سگرېټو کارول ډېر
دي، چي علت یی ناپوهي او لږ عايد دی.

څوک چي سگرېټ پرېږدي، د هغو وگړو سطحي
ته به ژر ورسېږي، چي سگرېټ نه ځکوي؛ په دې شرط

مسعود رښتين

حقوق او سياسي علومو پوهنځی

د امنیت اهمیت

همدارنگه کله چې حضرت محمد صلی الله علیه و اله وسلم په مدینه منوره کې دولت جوړ کړ، نو د امنیت لپاره یې په لومړي قدم کې مسلمانان د یو او بل وروڼه معرفي کړل او مسلمانان یې اتحاد او اتفاق ته راوبلل. په دویم قدم کې یې د بهرنیو قبیلو سره د بهرنیو خطرونو په مقابل کې تړونونه امضا کړل، په پایله کې باید ووايو چې امنیت د ټولني یو له اساسي ضرورتونو څخه شمېرل کېږي او د انسانانو د ژوند له حق څخه وروسته د امنیت حق دېر ضروري دی. وایي چې زر دوستان کم دي خو یو دښمن زیات دی.

ژوند او امنیت د انسان له اساسي حقوقو څخه شمېرل کېږي، دغه حق په نړیوالو تړونونو او د هیوادونو ملي قوانینو درک او تاکید کړی، کله چې په یوه ټولنه کې امنیت موجود وي نو د افرادو مادي او معنوي حقوق چې په ټولنه کې یې لري، د ویرې په اړه یې کوم تشویش نه لیدل کېږي، یعنې د امنیت له برکته انسانان کولای سي چې نور حقوق په اساني سره لاسته راوړي، د بیلگې په توګه د امنیت له برکته په یوې ټولني کې د انسانانو ژوند، مال، حیثیت، د اوسېدو ځای، شغل، تګ راتګ، خبرې اتري او داسې نور حقوق خوندي وي، دولتونه مجبور دي چې د خپلو افرادو او په مجموع کې د ټولني امنیت وساتي.

په کوم ښار کې چې امنیت نه وي هغه بدترین ښار دی. همدارنگه امنیت په ملي کچه هم ډېر مهم دی، د هر هیواد لومړیتوب په دې کې وي، چې څرنگه خپل ملت ته ارامي راولي.

احمدالله افغان

د ژبو او ادبياتو پوهنځی

نبوي جومات

سل ځله ډېر سوی دی، چې کابو ټول پخوانی ښار یې نیولی دی. پروفیسر عمر زیاتوي: د جومات بهرنی دېوال اوس له (وادي البقیع) یعنی بقیع درې سره پوله لري، چې دا دره د نبي علیه السلام په وخت کې له ښار څخه بېل ځای گڼل کېده.

د جومات چاپیریال:

د نبوي جومات په گاونډ کې (الغرقد) هدیره ده، چې د نبوت له وخت تر اوسه د ښار د خلکو اصلي هدیره گڼل کېږي. دا هدیره اوس د جومات له لويديځ دېوال سره جوخته ده. په بقیع کې سلگونه صحابه ښخ سوي دي، اوس تر جومات حکومتي ودانۍ، روغتونونه، دنگ او لوکس هوټلونه، د پېراو پلور مرکزونه او لويې لاري راتاوي دي. د نبوي جومات او مسجد الحرام د چارو د لاینه سمبالښت په موخه د مسجد الحرام او مسجد النبوي په نامه د عامو چارو یو ریاست سته، خو د نبوي جومات خدمات او د پالنې چارې د سعودي شاهي کورنۍ پر غاړه دي، همدا وجه ده چې سعودي پاچا ته (خادم الحرمين الشريفين) لقب ورکړل سو. په نبوي جومات کې لومړي امام حضرت محمد ﷺ وو، بیا وروسته صحابه کرام او نور نسلونه امامان وه. نبي کریم ﷺ کوم مرستیال نه درلود، خو ځینې وخت یې له ابوبکر صدیق څخه غوښتنه کول، چې د خلکو امامت وکړي، ویل کېږي یوځل نبي علیه السلام جومات ته ننوت چې ابوبکر صدیق امامت کاوه، ابوبکر صدیق شاته سو او نبي ﷺ امامت وکړ. د رسول الله ﷺ له وفات وروسته ابوبکر صدیق په څلورو خليفه گانو کې لومړنی خليفه وو، چې امامت یې وکړ. له هغه وخت راهیسې د نبوي جومات گڼ امامان او خطیبان تېر سوي دي. شیخ علي بن عبدالرحمن الحذيفي په کرکېچن وخت کې د نبوي جومات خطیب ټاکل سوی، خو حکومت د اکتوبر پر یوولسمه جومات ته دوه نور کسان (شیخ احمد الحذيفي، د

په مدینه منوره کې نبوي جومات په مکه مکرمه کې تر مسجد الحرام یا کعبې شریفې وروسته په اسلام کې دویم تر ټولو سپېڅلی ځای دی، چې لومړنی امام یې پخپله محمد صلی الله علیه وسلم وو. دسلطان غالب القعيطي دسپېڅلي ښارونه، حج او اسلامي نړۍ د کتاب له مخې په عرب ټاپو کې نبوي جومات لومړنی ځای وو، چې په (۱۹۱۹ ش.) کال په عربي جزیره کې برېښنا ور ورسول سوه.

نبي علیه السلام نبوي جومات د هجرت په دویم کال جوړ کړ. نبوي جومات په مدینه منوره کې - چې له هجرت مخکې نوم یې (يثرب) وو - دویم جومات وو. لکه څنگه چې سيف الرحمن مبارکفوري په خپل (الرحيق المختوم) کتاب کې ويلي، لومړنی جومات (قباء) وو. د اسلامي لارښوونو له مخې په نبوي جومات کې لمونځ له مسجد الحرام پرته په هر بل جومات کې تر لمانځه زر ځله فضیلت لري. په دې وسني جومات کې د پېړيو په اوږدو کې له پراختیاوو وروسته د نبي کریم ﷺ او دوو خليفه گانو ابوبکر صدیق او عمر بن خطاب قبرونه دي، همدارنگه د رسول الله ﷺ د مېرمنو کورونه هم سته. په صحیح البخاري کې له ابو هريره څخه روایت دی چې نبي کریم ﷺ فرمایلي دي: زما د کور او زما د منبر ترمنځ د جنت یوه باغچه ده، نبوي جومات د نبي علیه السلام استوگنځي ته څېرمه په (۶۳۲) میلادي کال يعني له نن څخه (۱۴۴۱) کاله مخکې جوړ سو، خو له هغه راهیسې ډېر نوښتونه او پراختیايي کارونه پکښې سوي دي. تر ټولو لوی نوښتونه د پاچا عبدالله بن عبدالعزيز د واکمنۍ پر مهال وه او تر اوسه دوام لري. اټکل دی چې د اوسنۍ پراختیا په بشپړېدو، چې هر کال میلیونه لمونځغاړي (لمونځ کوونکي) په یوه وخت په دې جومات کې ځای سي. پروفیسر سباهیش عمر په خپله مقاله نبي محمد او د مدینې منورې تمدن په نامه مقاله کې وایي: نن د دغه جومات مساحت د اصلي جومات د مساحت په پرتله

بي (۱۰۵۰) مربع متره وو. عكاظ ورځپاڼي د شيخ الخطاب له خولې ويلي: (د هجرت په اووم كال د خيبر له غزوې تر ستنېدو وروسته نبي عليه السلام امر وكړ چې جومات پراخ كړل سي. د نبي عليه السلام له وفات څو پيړۍ وروسته په نبوي جومات كې د پراختيا او ترميم ډېر كارونه وسول، د عمر بن خطاب له وخته، امويانو، عباسيانو او عثمانيانو او آل سعود تر واکمنۍ پورې د حج په موسم كې ميليونونه حاجيان نبوي جومات ته ورځي. دوكتور زارباوا وايي: له عمر بن خطاب نه روايت دئ، چې ويلي يې دي: د نبوي جومات په پراختيا كې پروا نه سته آن كه ت رسوريې هم ورسپري، خو چې په اصل بنسټ ولاړ وي. په (۶۳۸) ميلادي كال د عمر بن خطاب د خلافت پرمهال د خلكو گڼه گوڼه د نبوي جومات د پراختيا لامل سوه، عمر د جومات لويديځ، سوېل او شمال ته څېرمه ملكيتونه واخيستل او له جومات سره يې يو ځای كړل خو په ختيځه برخه كې يې چې د نبي عليه السلام د مېرمنو خوني وې، ډېره پراختيا ونه سوه. خليفه عثمان بن عفان هم نبوي جومات پراخه كړ. هغه امر وكړ چې د جومات دېوالونه دې په ډبره او گچ جوړ سي، په جومات كې يې د اوسپنيزو او ډبرينو ستنو لگولو امر هم وكړ، همدارنگه چټ يې په لرگي ترميم كړ. د هجرت په (۸۸) كال د مدينې منورې واکمن عمر بن عبدالعزيز د اموي خليفه وليد بن عبدالملك په امر جومات لا نور پراخ كړ، چې مساحت يې (۶۴۴۰) مربع مترو ته ورسېد. وليد د جومات په څنډو كې د څلورو منارو جوړولو امر هم وكړ او محراب يې له سره ورغاوه. د جومات دننه دېوالونه يې په زرو او نورو توكو سينگار كړل. د پاڼو شمېر يې (۲۳۲) ته ورسېد. عباسي خليفه ابو عبدالله محمد المهدي هم د (۱۶۱) او (۱۶۵) كلونو تر منځ نبوي جومات لا پراخ كړ، ۶۰ كركۍ او ۲۴ ورونه يې ور زيات كړل. په (۶۵۴) كال، كله چې جومات وسوځېد، عباسي خليفه "المعتصم" يې د بيا رغولو امر وكړ، خو دا كار ځكه ونه سو چې مغولو بغداد ونيو او په (۶۵۶) كال يې سقوط وكړ. خو د ترميم او نوښت كارونه د ماليكو په واکمنۍ كې بشپړ سول. په (۹۷۴) كال عثمانی پاچا سليمان القانوني گنبد بيا ورغوله او نوې مياشت يې پرې نصب كړه.

حذيفي زوی او شيخ خالدالمهنا) امامان وټاكل. دغه كسان چې دوكتوراوي لري، د نبوي جومات امامت كړی. د نبوي جومات لومړي موذن حضرت بلال وو، خو نن ورځ لكه څنگه چې شيخ عبدالرحمن خاشقجي په (الرياض) ورځپاڼه كې ويلي، په نبوي جومات كې (۱۷) موذنين (اذان كوونكي) دي او هره ورځ درې موذنين په نوبت اذانونه كوي، مباركفوري وايي: رسول الله ﷺ چې يثرب ته ورسېدی نو يوه ټوټه ځمكه يې د سهل او سهل په نومونو له دوو يتيمانو څخه په (۱۰) ديناره واخيسته، چې مخكې به خورماوي پكښې وچېدې. په دې ځمكه كې هغه اوښه ودرېده، چې نبي عليه السلام يې مدينې ته راوړی وو، محمد ﷺ هم د جومات په جوړولو كې برخه اخيستې ده، په خټه او ډبرو جوړ سو. پر چټ يې د خورما پاڼې او خمې واچول سوې. په لومړي سر كې نبي ﷺ په بيت المقدس كې مسجدالاقصی ته لمونځ كاوه، چې د مسلمانانو لومړنۍ قبله ده؛ خو محراب يې هغه وخت شمالي خواته وگرځول سو، چې قبله كعبې ته وگرځېده، جنوبي دروازه يې وتړل سوه او شمال ته بله دروازه وركړل سوه. كله چې صحابو له نبي ﷺ څخه وغوښتل چې د جومات پر چټ خټه واچوي، هغه رد كړه. ځمكه يې هم درې كاله وروسته هواره او جوړه كړل سوه. د جومات د چارو وياند وايي چې مساحت يې په پيل كې (۱۰۵۰) مربع متره وو، بيا د هجرت په اووم كال د نبي عليه السلام په امر (۱۴۲۵) مربع متره سو.

د ځای ښکلا:

د جومات بهرنۍ منظره او چټ يې په زړه راښكونکې بڼه جوړسوي، منارې، ستنې، د معاري ځانگړی سبک، د سړولو سيستم او لمونځی يې د کتونکو سترگي ور اخلي. د مسجدالحرام او نبوي جومات د چارو رياست وياند شيخ عبدالواحد الخطاب وايي: د نبوي جومات په انگر كې (۲۵۰) چترۍ دي، چې له باران، لمر او توياني باده لمونځ كوونكي ساتي، چې تر هري چترۍ لاندي (۸۰۰) لمونځ كوونكي ځايېري او ټول ټال يې (۱۴۳) مربع متره ځای نيولی دئ. نبوي جومات اوس (۴۱) دروازې لري، د هري دروازې پر سر د الحجر سورت دآيت ژباړه (په سلامتۍ سره ننوځی، په امن كې به ياست) ليكل سوی. كله چې نبي عليه السلام د هجرت په لومړي كال جومات جوړ كړ، مساحت

کارونو دوام يې ضروري وباله، تر (۲۰۴۰م) کال پوري به د نبوي جومات په دننه او بهرني انگرې کې تر (۱،۲) ميليون ډېر لمونځغاړي (لمونځ کوونکي) ځای سي. د نبي عليه السلام منبر هغه منبر دی، چې نبي عليه السلام خپلو صحابو ته پکښې خطبه ويله، سيف الرحمن مبارکفوري وايي: په نبوي جومات کې لومړنی منبر د خورما له لرگي جوړ سوی وو، چې درې پوره وو، بيا وروسته څلورو خليفه گانو هم له دې منبره گټه اخيسته. د ابوبکر صديق او عمر د خلافت پر مهال به دواړو د منبر له دويم پور څخه خطبې ويلې، خو عثمان بن عفان له لومړي پور څخه خطبه وړاندي کوله بيا وروسته يې له درېيم پور څخه خطبه ويله لکه نبي عليه السلام چې دا کار کاوه خو د نبي عليه السلام منبر په (۸۸۶) کال په جومات کې د اور لکېدو له کبله وسوځېدی.

محراب: په نبوي جومات کې دوه محرابه دي، په لومړي کې يې نبي عليه السلام امامت کاوه، دا محراب اوس له روضې او اذان ځي سره نژدې دی. ډاکټر اختر وايي: نبوي محراب ټوله هغه ساحه نيولې چې نبي عليه السلام به پکښې امامت کاوه، مگر هغه ځای يې پاته دی چې نبي ﷺ به خپلي پښې پکښې ايښودلې، دويم محراب يې عثماني محراب دی، چې تر اوسه امامان گټه ترې اخلي. درېيم محراب هم سته چې د ډاکټر اختر په وينا، سلېاني يا حنفي محراب ورته وايي. دا محراب د سلطان سليمان القانوني په امر جوړ سوی، چې يو حنفي امام پکښې امامت وکړي، خو مالکي امام به له نبوي محرابه امامت کاوه.

زرغونه گنبد د نبوي جومات له سترو ځانگړنو څخه ده. دا گنبد د نبي عليه السلام، ابوبکر صديق او عمر د قبرونو پر سر ده. سمهودي په خپل کتاب (وفاء الوفاء) کې ليکلي دي چې: لومړنی گنبد د نبي عليه السلام پر قبر د هغه تر مړينې (۶۵۰) کاله وروسته په (۱۲۷۹/۶۷۸ه) کال د مصر مملوکي واکمن سلطان المنصور سيف الدين قلاوون له خوا له لرگي جوړه سوه. دا گنبد په بېخ کې مربع شکل او په سر کې اته زاوې لري. له څو ځله سوځېدو وروسته بيا ترميم سوې او عثماني سلطان غازي دويم محمود خان بيارغولې ده.

دکتور اختر د رفعت باچا د يادابښتنو څخه نقل کوي چې: گنبدې سپين رنگ درلود بيا بنفشي رنگ ورکړل سو، وروسته په (۱۸۳۷م) کال زرغون رنگ ورکړل سو.

عثمانيانو د خپل دود له مخې سپوږمۍ پر منارو او گنبدو لگولې، چې په زرو له سينگار سوو مسو جوړېدې.

په (۱۲۲۸) ميلادي کال يې گنبدي ته دسلطان دويم محمد د واکمنۍ پر مهال شين رنگ ورکړل سو. په (۱۲۷۷م) کال نوی جومات ونړېدی، همدا وو چې عثماني سلطان دويم عبدالحميد يې ترميم او پراختيا ته اړ سو او (۱۰۳۰۳) متره مربع ته ورسېدی. په دې پراختيا کې جومات ته پنځه نور ورونه هم ور زيات سول، دېوالونه يې (۱۱) متره لوړ سول او د ټپلو تر (۶۰۰) ډېر څراغونه پکښې ولگول سول. په (۱۳۲۷هـ) (۱۹۰۹ ميلادي) کال نبوي جومات په عربي جزيره کې لومړنی ځای وو، چې برېښنا ور ورسېده. د سعودي واکمني کورنۍ پر مهال پاچا عبدالعزيز آل سعود په (۱۹۵۰م) کال د نبوي جومات د پراختيا امر وکړ، چې مساحت يې (۱۶۳۲۷) مربع مترو ته ورسېد، پاڼې يې (۷۰۶) ته ورسېدې او گروپونه (۲۴۳۷) ته ورسېدل. په (۱۹۷۳م) کال پاچا فيصل بن عبدالعزيز جومات له لوېديځي خوا شاوخوا (۳۵) زره مربع متره نور پراخ کړ او د لويو چتريو شمېر هم پکښې زيات سو. په (۱۳۹۸هـ) کال د پاچا خالد بن عبدالعزيز په امر له پراختيا وروسته پاچا فهد بن عبدالعزيز د (۱۴۰۵) او (۱۴۱۴) کلونو ترمنځ د جومات د پراختيا امر وکړ، په دې پراختيا کې د جومات دروازی لويې سوې په ۴۱ دروازو کې يې برېښنايي زينې ولگول سوې او دواړې يې ۸۵ ته ورسېدې.

سربېره پردې يې گنبدي ترميم او څلور دنگي منارې جوړې سوې. د نبوي جومات تر ټولو د لويې پراختيا چارې د پاچا عبدالله بن عبدالعزيز په امر په (۲۰۱۲م) کال پيل سوې چې د اټکل له مخې به شاوخوا دوه ميلیونه زيارت کوونکي هلته ځای سي. هغه وخت د سعودي د ماليې وزير ابراهيم العساف ويلي وه: د جومات مساحت (۶۱۴۸۰۰) مربع مترو ته رسېږي او د جومات ټول ټال مساحت به (۱۰۲۰۵۰۰) مربع متره سي. په دې مساحت سره به د جومات دننه يو ميلیون لمونځ کوونکي او (۸۰۰۰۰۰) نور په بهرني انگرې کې ځای سي. د جومات د چارو وياند ويلي، پاچا عبدالله د (۲۵۰) اضافي لويو چتريو نصبولو امر هم وکړ، دا چترۍ په عصري سيستم سمبالې دي، چې له لمر ختلو وړاندي غوړېږي او د شپې بېرته ټولېږي او لمونځ کوونکي له سوځنده لمر او بارانه ساتي. دی وايي: کله چې پاچا سلمان واک ته ورسېدی، د نبوي جومات د توسعې د

Get more e-books from www.ketabton.com
Ketabton.com: The Digital Library